

INSTANTÀNIA

Vocabularis per a la
col·lectivització artística

Cinquanta-un termes mostren els diversos assajos institucionals que el centre d'arts Santa Mònica ha anat desenvolupant els darrers anys, enfocats a repensar la seva estructura, naturalesa i funció des de la pràctica diària. Aquests termes, organitzats en sis seccions, confeccionen un glossari necessàriament incomplet, no tancat ni definitiu: una instantània d'una nova institució que es basa en la porositat respecte a l'acció col·lectiva, així com en una autointerrogació i una transformació constants.

D'UNA NOVA INSTITUCIÓ

CIO

INSTANTÀNIA

Vocabularis per a la
col·lectivització artística

*D'UNA NOVA INSTITU
CIO*

Producció

Centre d'arts Santa Mònica
Galàxia Gutenberg

Coordinació editorial

Lilianna Marín de Mas

Edició dels textos

Enric Puig Punyet

Coordinació artística

Antonis Antoniou

Disseny i maquetació

Laia Guarro

Traducció

Carlos Mayor

Correcció

Ariadna Pous

Il·lustracions

Marta Cartu: pàgs. 19, 43, 47, 55, 63, 89, 125, 133

Néstor F.: pàgs. 21, 35, 77, 79, 83, 93, 95, 123

Alba Feito: pàgs. 29, 67, 73, 97, 105, 107, 117

Julio Linares: pàgs. 31, 49, 65, 75, 87, 111, 129

Gala Pont: pàgs. 17, 45, 51, 59, 71, 91, 99, 127

Clara-Iris Ramos: pàgs. 23, 33, 37, 57, 85, 119

i Clara Sáez: pàgs. 25, 27, 41, 61, 101, 109, 113, 135

Impressió i distribució

Galàxia Gutenberg

© dels textos, Enric Puig Punyet

© de les il·lustracions, Marta Cartu, Néstor F.,

Alba Feito, Julio Linares, Gala Pont,

Clara-Iris Ramos i Clara Sáez

ISBN: 978-84-19392-25-1

Dipòsit Legal: B 12840-2023

Està rigorosament prohibit, sota sancions establertes per la llei, reproduir, enregistrar o transmetre aquesta publicació, íntegra o parcialment, per qualsevol sistema de recuperació i mitjà, sigui aquest mecànic, electrònic, magnètic electroòptic, per fotocòpia o qualsevol altre tipus de suport, sense l'autorització expressa de l'organisme editor i els titulars del copyright.

Cinquanta-un termes mostren els diversos assajos institucionals que el centre d'arts Santa Mònica ha anat desenvolupant els darrers anys, enfocats a repensar la seva estructura, naturalesa i funció des de la pràctica diària. Aquests termes, organitzats en sis seccions, confeccionen un glossari necessàriament incomplet, no tancat ni definitiu: una instantània d'una nova institució que es basa en la porositat respecte a l'acció col·lectiva, així com en una autointerrogació i una transformació constants.

ÍNDEX

9

INTRODUCCIÓ ALS VOCABULARIS

14

MANERES DE SER

Artes

Arts

Centre

Producció

Retribució

Exposició

Transmedialitat

Propietat intel·lectual

Transparència

Conflicte

Codi de conducta

38

MANERES D'HABITAR

Situacions

Convit

Magma

Prototips

Mecanismes de col·lectivització

Col·lecció immaterial

52

MANERES DE CREAR

Participació

Curadoria

Performativitat

Presencialitat

Horitzontalització

Responsabilitat

Lloc d'enunciació

Compensació

Simbiosi

Experimentació

Error

80

MANERES DE COL·LECTIVITZAR

Taules situacionals
Mòniques
Gremis
Bar
Col·laboratoris
Comitès institutents
Assemblea d'artistes
(crear) Situacions
Direcció
Equips permanents

102

MANERES D'ESTAR

Cossos
Membres
Col·lectius
Comunitat
Artífexs

114

MANERES D'INSTITUIR

Institució (cultural i artística)
Negació
Educació
Malestar
Amor
Temps públic
Utopia
Nova institucionalitat

INTRODUC CIÓ ALS VOCABULAR SI

Enric Puig Punyet,
director

La voluntat de recopilar i publicar un recull de termes que il·lustrin i esclareixin el conjunt de pràctiques que es fan avui al Santa Mònica, així com les idees principals que hi ha al darrere de la seva acció institucional, es remunta a començaments del 2022. En aquell moment, el centre ja funcionava sota un

nou model que s'havia posat en marxa al llarg del 2021, un model que plantejava canvis profunds respecte a les etapes anteriors del Santa Mònica, però també respecte al funcionament i les dinàmiques institucionals que es donen habitualment als museus i centres d'art.

Després d'haver operat durant un any segons les directrius d'aquest nou model, es van començar a fer paleses dues dificultats d'arrel terminològica: la primera és que, comprensiblement, pel fet que el Santa Mònica aplicava uns determinats termes de manera diferent a com es fan servir a altres espais, i malgrat que les persones convidades a participar en el centre van rebre una introducció i una contextualització verbals sobre aquests nous usos, les definicions comunes d'aquests termes ja plens de significat, ja carregats i consolidats, s'imposaven a qualsevol intent de redefinició. Tot i la insistència, per part del conjunt del Santa Mònica, a manifestar que paraules com *exposició*, *curadoria* o *participació*, per exemple, no s'hi farien servir de la mateixa manera que en altres llocs, les definicions habituals i ortodoxes dels termes tendien a guanyar la batalla, i acabaven imposant-se i reduint així la possibilitat d'activar altres maneres de fer mitjançant un exercici de ressignificació terminològica.

A aquesta primera dificultat se n'hi afegia una altra, en aquest cas derivada de l'ús de nous termes com a possible solució al problema de la resistència a la redefinició. Malgrat que al Santa Mònica ben aviat vam començar a emprar paraules com *gremis*, *situacions* o *comitès*, l'ús continuat d'aquests termes nous en una fase incipient, encara no consolidada, provocava en ocasions una certa estranyesa a persones potser no familiaritzades amb el nou model

Per aquests motius, de seguida vam detectar la necessitat de vertebrar i difondre un vocabulari que respongués a les pràctiques heterodoxes que duu a terme el Santa Mònica, així com a la reconcepció institucional que se'n desprèn. Només mitjançant un document exhaustiu, que puguin consultar tots els seus membres, a més de les persones interessades en les maneres d'aplicar la qüestió de les noves institucionalitats en un centre d'arts, seria possible definir unes bases comunes a acordar i des de les quals entendre's per assolir l'execució i una comprensió profunda de les accions múltiples i complexes que s'estan fent avui al Santa Mònica.

que el centre tot just començava a desenvolupar aleshores.

Una primera redacció d'aquests termes va arribar proposada per la meua mà a començaments del 2022 i es va difondre en un estat d'esborrany entre totes les persones que al llarg d'un any van fer part de l'organisme institucional, amb l'objectiu de col·lectivitzar els termes i els intents provisionals de definir-los o establir-los. La col·lectivització d'aquest glossari inicial, un procés que es va prolongar al llarg de múltiples invocacions, correccions, rectificacions, redefinicions, supressions i inclusions, va donar lloc a l'estat actual d'aquest recull de termes, que ja no es pot entendre com un vocabulari en singular, sinó que, al contrari, exigeix l'ús del plural, *vocabularis*, per referir-s'hi. Aquest plural fa aflorar la multiplicitat de veus que operen aquí, la seva complexitat, les seves tensions i contradiccions i, en definitiva, el seu caràcter sempre inacabat.

Els vocabularis que es recullen aquí reivindiquen a cada paraula el seu caràcter d'inesgotabilitat. Són una col·lecció de termes que no pretenen consolidar ni comprimir les pràctiques que impliquen, sinó romandre en tot moment vius, redefinibles, ampliables, potencialment reduïbles, abandonables. Aquest llibre, per tant, no és més que una instantània, una guia o un mapa provisional per no perdre's del tot en un terreny on encara hi ha molts camins per traçar i on potser aviat descobrirem que alguns dels ja traçats no duen enlloc.

A la meua redacció inicial s'hi han sumat innumerables aportacions que han portat els vocabularis a l'estat actual que es recull aquí. Entre tots els col·lectius que han contribuït a enriquir-los cal destacar els gremis en actiu entre el 2021 i el 2023, integrats per Tau Luna Acosta, Antonis Antoniou, Laura Arensburg, Pedro Bennaton, Elena Blesa, Carlos Carbonell, Natalia Carminati, Azahara Cerezo, Carlos Clemente, Cristina Cordero, Jordi Ferreiro, Sonia G. Villar, Juan David Galindo, Francesc Isern, Estefanía Martín, Lara Martínez, Marc Padró, Gemma París, Clara Piazuelo, Ángela Precht, Marta R. Chust, Diana Rangel, Silvia Renda, Alba Rihe, Alejandro Santaflorentina, Christina Schultz, Marta Sesé, Anna Solanilla, Marta Solans, Ezequiel Soriano, Laura Torres Gandía, Marc Villanueva Mir, Irena Visa i Carolina Zerpa; els comitès instituent que han estat en funcionament al llarg d'aquest període, integrats per Jesús Arpal Moya, Carlos Díaz, Lucía Egaña,

Nancy Garín Guzmán, Clara Laguillo, Neus Molina, Adrià Porta, Giuliana Racco, Antoine Silvestre, Isabel Valverde, Peter Wagner i Santiago Zabala; els equips permanents del centre, formats per Clara Bofill Pumarola, Andreu Carreras i Novich, Marta Gracia Valladares, Cesc Grau Serratusell, Juanjo Gutiérrez, Cristina Güell, Cinta Massip, Miguel Morilla Hernández, Marina Rubio Marco, Eva Ruiz, Luis Villalón i Roger Vinent Arnau, i pel personal d'atenció en sala Elizabeth Bertolín, Òscar Canal, Raúl González, Héctor Martos, Àngel Monlleó i Josep Valero; també Marta Echaves, Yuderkys Espinosa, Itziar González, Rancho Comunidad, Jara Rocha, Katia Sepúlveda i Ferran Utzet, que han format part d'algunes de les taules situacionals actives en aquest període; i, per últim, les més de cinquanta persones que han participat en els cursos (crear) Situacions que s'han fet el 2022 i el 2023, amb les quals he tingut l'oportunitat de comentar i debatre alguns dels termes recollits aquí.

A més, també han contribuït a la versió actual del text persones convidades de manera puntual al Santa Mònica que, arran de la lectura de la primera redacció dels termes, i pel seu interès en la matèria, han volgut introduir-hi nous conceptes (Emanuele Coccia amb l'entrada "amor") o contribuir a alguns dels ja existents (Haud Guéguen, Laurent Jeanpierre, Federico Vercellone). Per últim, la versió dels vocabularis que es recull en aquest volum integra referències bibliogràfiques que parteixen de textos de Keren Archley, Claire Bishop, Cornelius Castoriadis, Florian Cramer, Vinciane Despret, Roberto Esposito, Barbara Formis, Nancy Fraser, Baruch Gottlieb, René Kaës, Eleni Kamma, Pia Louwerens, Lilia Mestre, Djamilia Ribeiro i Janneke Wesseling.

Aquests vocabularis formen un cos únic en el qual totes les parts estan connectades íntimament. Qualsevol jerarquització o categorització dels termes és una convenció arbitrària i voluble que simplifica la complexitat dels vincles que hi ha entre tots. Tanmateix, amb l'objectiu de facilitar una possible lectura seguida del text, les paraules s'hi presenten agrupades en sis seccions: "Maneres de ser", "Maneres d'habitar", "Maneres de crear", "Maneres de col·lectivitzar", "Maneres d'estar" i, finalment, "Maneres d'instituir". Encara que qualsevol altre traçat entre els termes i els seus encreuaments és igualment vàlid, la lectura lineal proposada aquí parteix d'una

primera contextualització del Santa Mònica, passant per una descripció de la seva estructura i les seves pràctiques, per arribar a la dimensió més conceptual que hi ha darrere de la qüestió de les noves institucionalitats.

MANERES

DE

SER

Arts

Al llarg de la seva història, el Santa Mònica s'ha definit com un centre d'art, en singular, i també amb l'apel·latiu Arts Santa Mònica, en plural. En el seu moment actual, en què es proposa una revisió de les seves bases i funcions institucionals mitjançant una anàlisi i una relectura de les seves arrels, el nom complet del centre se sintetitza en una fórmula integradora: el Santa Mònica és un centre d'arts.

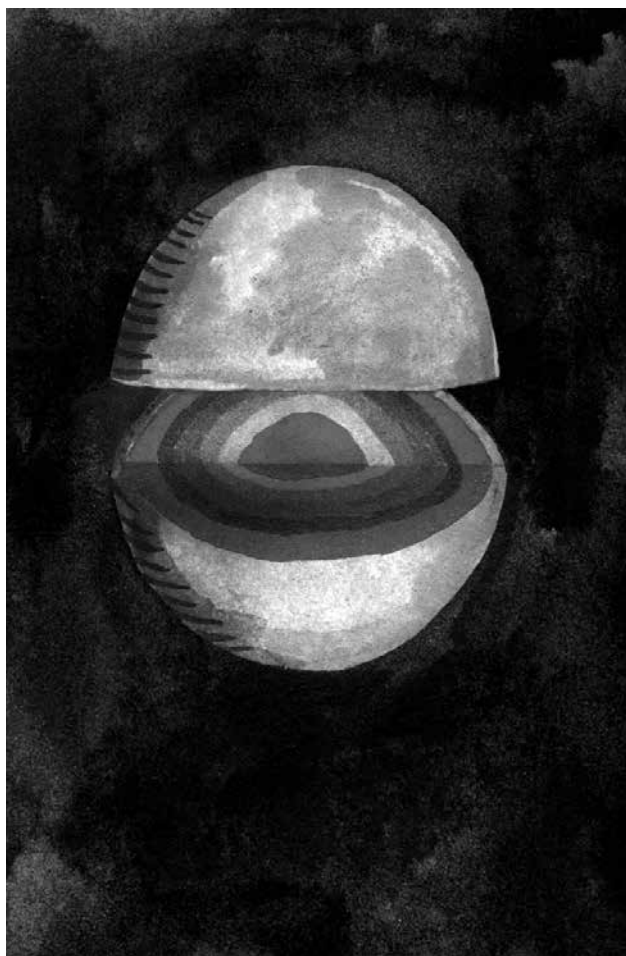
La utilització de la paraula *arts*, igual que *centre*, és important per fer palès el que es duu a la pràctica al Santa Mònica. L'ús plural del terme expressa la voluntat d'actuar com un centre pluridisciplinari, on es creïn, produeixin i programin tota mena de manifestacions artístiques, independentment del format resultant. I, més enllà d'aquest primer significat, expressa també la voluntat d'esdevenir un centre transdisciplinari o fins i tot indisciplinari. El Santa Mònica no només es posa en moviment mitjançant una pluralitat de disciplines artístiques, sinó que ho fa amb l'objectiu de fer transitar entre elles els continguts i les pràctiques que cadascuna comporta. El desig d'aquest moviment és trencar amb les rigideses inherents a les disciplines, poder esdevenir, mitjançant una injecció indisciplinària, un lloc d'excepció i fractura de l'estructura sectorial que divideix la creació

Per mitjà de diverses estratègies indisciplinàries, que deixen en suspens les normes per les quals cada sector modela i sotmet la seva pròpia disciplina, el Santa Mònica opera com un centre en què les diverses arts es posen en diàleg i en circulació en la mesura que comparteixen una arrel comuna, la seva funció artística.

En relació amb aquest moviment indisciplinari i transectorial, el Santa Mònica, en les seves pràctiques entorn de la creació contemporània, així com de la seva exhibició pública, dona per esgotada —o, com mínim, posa entre parèntesis— la pregunta sobre què és art i què no, que durant anys ha ocupat l'esfera acadèmica; és a dir, deixa intencionadament d'orbitar no tan sols al voltant de la qüestió dels límits de cadascuna de les disciplines artístiques, sinó també al voltant de la del límit comú que comparteixen, sobre què s'ha d'incloure i què no dins d'aquest conjunt. Seguint la voluntat indisciplinària descrita aquí, el Santa Mònica reconeix

artística en conjunts estancs.

provisionalment com a art tota pràctica potencialment capaç d'obrir, ampliar, interrogar o subvertir els llenguatges a través dels quals ens expliquem com a societat; és a dir, tota pràctica que comporti la possibilitat d'obrir bretxes, esquerdes, ferides i estries en el teixit simbòlic del món que habitem.

Centre

El Santa Mònica s'ubica en un antic convent agustinà de principis del segle XVII, situat al final de la Rambla de Barcelona —concretament, en el tram que pren el seu nom, la rambla de Santa Mònica—. La primera accepció del Santa Mònica com a centre remet simplement a la posició neuràlgica que ocupa aquest antic convent a la ciutat de Barcelona, capital de Catalunya.

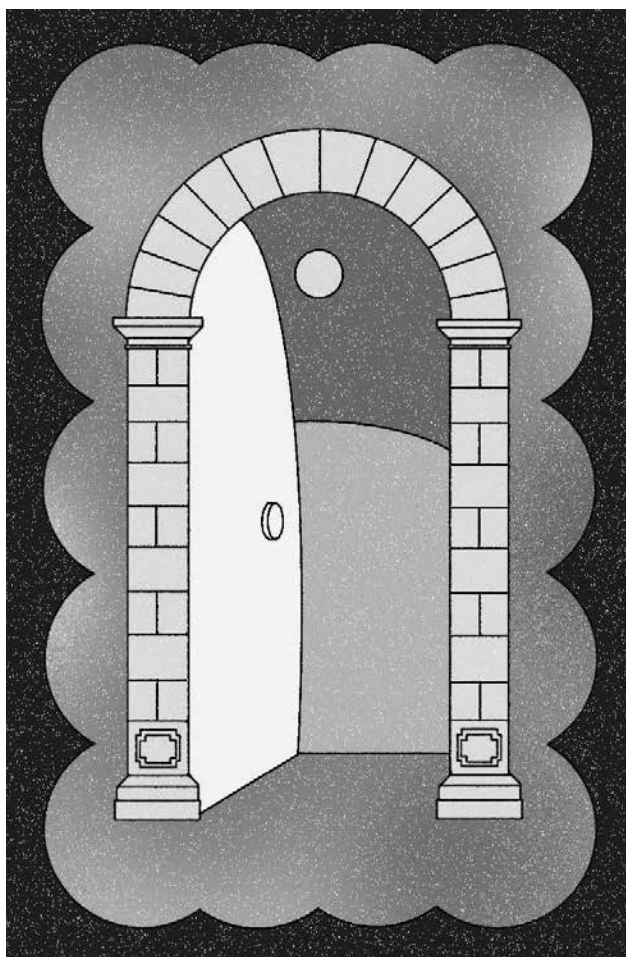
Aquesta centralitat geogràfica també té, però, una derivada simbòlica: l'antic convent és un edifici que acull presencialment les relacions entre els membres del seu organisme, que centralitza, recull i exhibeix els resultats que sorgeixen d'aquestes relacions, materialitzats en diversos formats.

El claustre del Santa Mònica, centre del centre, espai nuclear de l'antic convent —que etimològicament remet a una reunió de persones—, actua com una categoria arquitectònica que enllaça les pràctiques col·lectivitzadores postdigitals amb les premodernes i posa en evidència el fracàs del règim individualitzant característic de la modernitat. Al voltant d'aquest espai, els membres de l'organisme del Santa Mònica, agrupats en diversos col·lectius, són convidats a una experiència de convivència, a compartir un mateix espai i temps entorn de la pràctica artística.

El Santa Mònica és un centre. Ho és tant en relació amb les seves pròpies dinàmiques internes, per a les quals l'edifici serveix d'aglutinador, de nucli orbital, com geogràficament, actuant com a punt central del territori on es produeixen i mostren diverses pràctiques artístiques d'una contemporaneïtat radical.

No obstant això, aquest caràcter de centralitat no va en detriment d'una certa posició relativament ex-cèntrica des de la qual actua també el centre: pel caire contrahegemònic d'algunes de les seves pràctiques, dels continguts amb els quals treballa i dels quals es contamina constantment, el Santa Mònica se situa, pel que fa al que marca el discurs comú i normalitzat, en una posició de lliandar. El centre es nodreix i s'activa constantment per mitjà de pràctiques que, concebudes a partir d'una certa lateralitat o d'unes certes dissidències, suggereixen alternatives a la visió dominant i central de la realitat.

La tensió entre la posició excèntrica de part de les pràctiques que activa i exhibeix, d'una banda, i la seva acció com a centre nodal i d'alta visibilitat, de l'altra, formen part de les característiques més significatives del Santa Mònica, la qual cosa comporta alhora una responsabilitat. El centre es troba en una posició particularment privilegiada per fer extensiu i accessible el conjunt de discursos crítics que acull i genera, per compartir amb tota la ciutadania l'obertura simbòlica sobre el món que les pràctiques artístiques contemporànies són capaces de provocar.

Producció

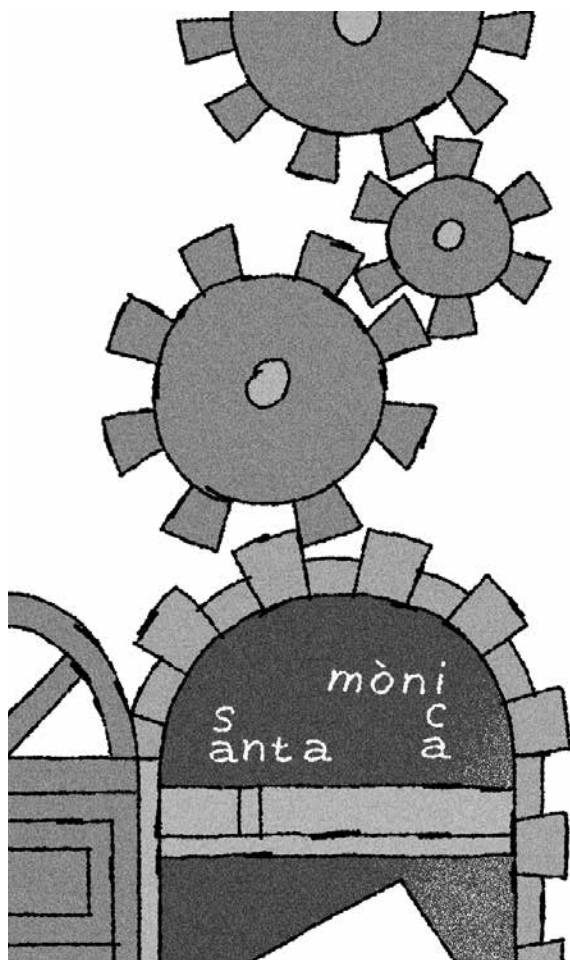
Una gran part de les accions artístiques generades i exposades al Santa Mònica són de nova producció, pensades i construïdes específicament per a l'espai i el context en què s'activen. El centre està directament implicat, per tant, en la producció intel·lectual, sensible i material de les accions que es generen al seu voltant, així com dels objectes que exposa.

En la seva funció com a centre de producció, el Santa Mònica posa un èmfasi especial a repensar el que en els circuits artístics se sol entendre com a *nova producció*, un concepte que va sorgir en els marcs institucionals en períodes d'abundància i que avui és exigible revisar. Per motius tant pressupostaris com ecològics, el centre aposta per minimitzar els costos materials de producció, de manera que es prioritzen els honoraris artístics per a la creació de processos i accions col·lectius.

Al Santa Mònica, sempre travessa la producció de les peces una lògica de reutilització de materials i, quan les circumstàncies ho permeten, es fan servir restes de produccions anteriors que es recullen als magatzems i estan a disposició dels col·lectius. A més, el centre aposta també per minimitzar l'ús de materials tecnològics capdavaners, subjectes a unes dinàmiques de mercat agressives i accelerades, així com a una obsolescència forta i ràpida.

Repensar el que significa una nova producció, a més de repercutir en un centre amb un menor impacte energètic —i, consegüentment, extractivista—, reesitua la importància del treball artístic relacional respecte del tecnològic. El Santa Mònica entén que la pedra angular d'una nova producció, el que dona sentit com a acció específica situada en el context determinat del centre, és fruit d'una feina artística humana d'ideació, conceptualització, relació i contextualització. Com a tal, s'ha de protegir de les dinàmiques d'explotació i autoexplotació que es poden donar —i es donen— en l'àmbit institucional artístic. Sovint, qui actua com a artista per a la institució és forçat a confiar que les condicions de visibilitat que aquesta li ofereix repercutiran en el fet que altres organismes, públics o privats, més endavant retribuïran la força de treball oferta a la institució original. Aquesta esperança no només acaba sent en va la majoria de

vegades, sinó que relativitza la importància de la cadena que connecta els beneficis que una institució obté d'exposar els resultats d'una acció artística amb la suma de la força de treball que la sustenta.

Retribució

El Santa Mònica retribueix econòmicament qualsevol acció o activitat que formi part de la seva programació, així com qualsevol acció derivada del fet de convidar una persona a formar part com a membre actiu de l'organisme institucional. El centre només reconeix com a accions no retribuïdes quatre circumstàncies molt específiques: primer, les que aporten una dimensió formativa certificada a qui les duu a terme; segon, les que fan part d'estructures de voluntariat en què no es retribueix cap dels membres; tercer, les que estan finançades per un ens extern col·laborador o es fan en representació institucional, i, per últim, les que fan part d'una campanya de promoció de productes culturals o van directament lligades a alguna mena d'explotació comercial.

En la resta de casos, les retribucions del Santa Mònica es regeixen per unes tarifes públiques a disposició de totes les persones participants. Els imports d'aquestes tarifes estan calculats d'acord amb el temps de dedicació i la naturalesa de l'activitat de cada tipologia de col·lectiu que opera al centre. Les partides de producció de cadascuna de les línies de treball es distingeixen intencionadament dels honoraris retribuïts especificats en aquestes tarifes, amb la intenció d'evitar formes d'autoexplotació i altres modalitats de descompensació entre les persones participants.

Les tarifes públiques del Santa Mònica fan una distinció entre les diferents categories de participació col·lectiva que es donen al centre: la participació en una taula situacional, la participació com a artífex en una situació o cicle expositiu concret, i la participació com a membre actiu al llarg d'un any en un comitè instituent, un col·laboratori o un gremi. La resta de participacions es calculen en relació amb la mena de resultats que generen, i s'apliquen invariablement en funció de les tipologies d'acció o activitat descrites en les tarifes.

D'acord amb la importància que atorga a l'acció col·lectiva, el Santa Mònica aplica també un criteri de compensació econòmica als col·lectius artístics ja existents en el moment d'entrar a fer part de l'organisme institucional. Quan un col·lectiu preexistent i definit, d'un màxim de cinc persones, és convidat a fer part de l'organisme, als imports de base de les tarifes s'hi afegeix un 25 % addicional per persona amb l'objectiu de satisfer aquest criteri de compensació.

Exposició

La nova línia del Santa Mònica es va inaugurar amb un cicle expositiu titulat “Exposar, no exposar-se, exposar-se, no exposar”, que reflexionava sobre els significats i les responsabilitats d’exposar en un centre d’arts el 2021.

L’objectiu principal de reiniciar el centre amb aquest conjunt de preguntes, fortament inspirades en la crítica institucional, responia a la voluntat de redefinir i relançar la seva acció pública mitjançant un mecanisme que servís per si mateix de banc de proves de la nova estructura institucional. En aquest sentit, el cicle expositiu inicial marcaria una línia a seguir per als següents: la singularitat d’actuar com a dispositius expositius per posar a prova alguns dels reajustaments experimentals que, traduïts progressivament en nous protocols d’actuació del centre, permetrien que l’estructura institucional del Santa Mònica fos prou porosa per deixar que les accions artístiques que contingués li travessessin les entranyes.

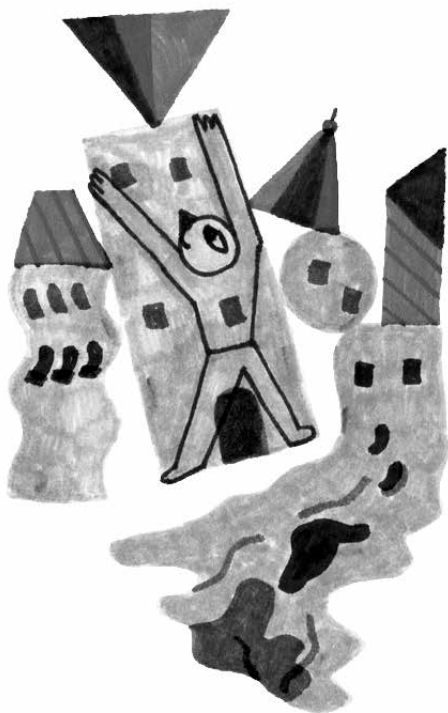
La primera situació pública del nou Santa Mònica, el seu primer cicle expositiu, va orbitar, doncs, al voltant d’un conjunt de preguntes derivades dels processos de desconstrucció i reconstrucció d’un centre d’arts, en els àmbits institucional, arquitectònic i simbòlic. El resultat va funcionar com una situació particular, un moment d’estabilització d’una dinàmica viva, que va inaugurar una manera particular de concebre l’exposició pública en un centre d’arts com el Santa Mònica. Cadascuna de les peces exposades va servir com a punt d’ancoratge des del qual posar en dubte les pràctiques institucionals mateixes i els seus mecanismes d’exposició pública. Cada peça va funcionar com un component actiu integrat en un catalitzador expositiu, amb la funció de desenvolupar públicament i des de la pràctica temptatives de resposta a diverses preguntes que ocupen i ocuparan tot l’organisme institucional.

Des d’aleshores, el Santa Mònica concep la seva funció expositiva com una presentació estabilitzada en un temps determinat de les dinàmiques sempre fluctuants que es remouen a l’interior del seu organisme. Però també, i molt especialment, com un banc de proves públic que acaba generant transformacions institucionals profundes.

Tres exemples concrets poden servir per il·lustrar de quina manera, actuant estratègicament braç a

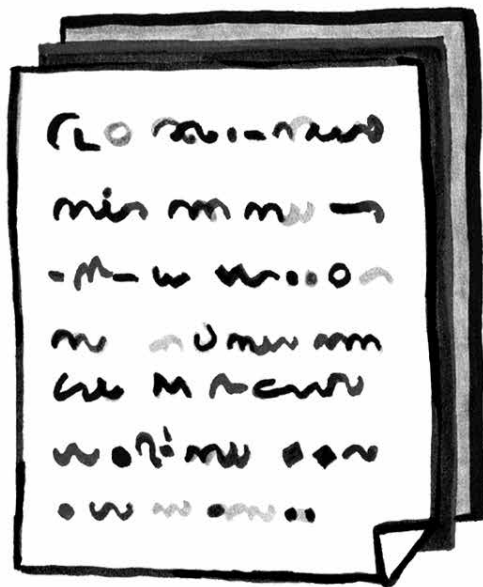
braç amb el centre, peces específiques han aconseguit transformar les dinàmiques institucionals mateixes. El primer és l'obra *16/2017*, de Joana Moll, que va reptar la institució a revisar i reduir la seva despesa energètica. Periòdicament, taules de negociació van convocar tant les persones afectades del centre com altres agents externs i, mitjançant aquestes taules, la peça va arribar a actuar simbòlicament i radicalment sobre el Santa Mònica, ja que el va forçar a tancar les portes al públic durant una setmana per complir amb la reducció sol·licitada per l'artista.

Un segon exemple és l'obra *Sense llar*, del col·lectiu Leve, que va desmuntar les portes d'entrada al centre al llarg d'un cicle expositiu. D'aquesta manera, va eliminar el tall real i simbòlic que separa el Santa Mònica del carrer i que el tanca durant la nit. El llindar del centre va servir provisionalment de refugi nocturn de persones

sense llar, la qual cosa va provocar una circulació natural d'aquestes persones en l'horari d'obertura del centre. Aquestes visites, amb el temps, han esdevingut habituals i s'han normalitzat dins de les dinàmiques de la institució.

El tercer és l'aposta experimental del centre per la generació en temps real d'un cicle expositiu, "Utopia Rambles", que va obligar a transformar radicalment les dinàmiques de treball de diversos equips del Santa Mònica, aplicant canvis de protocols i pràctiques que després han passat a ser estructurals. Aquests tres exemples mostren tres maneres diverses en què són les mateixes situacions o cicles expositius els que actuen com a mecanismes capaços de transformar uns certs elements de l'estructura institucional.

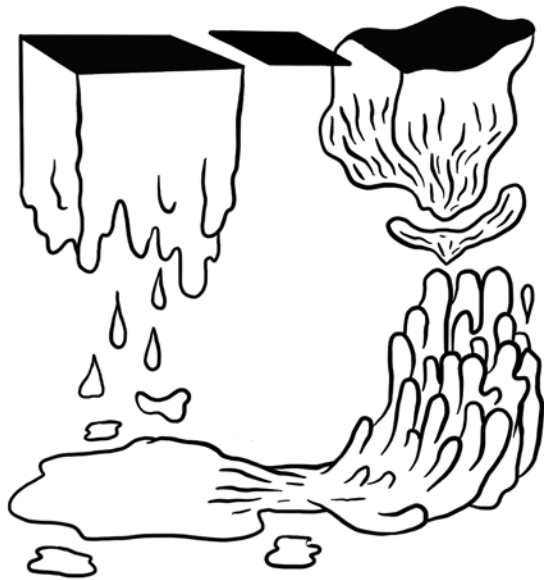

Transmedialitat

El Santa Mònica concep la transmedialitat com l'exercici de fer saltar de mitjà o format una acció artística concreta. En poden ser exemples la transformació d'una performance en una aplicació de realitat augmentada, d'un text en una acció de dansa o d'una exposició en la publicació d'un fanzín.

Aquestes transformacions o traduccions tenen la capacitat d'actuar, en un centre públic com el Santa Mònica, com a dispositius de mediació dels continguts cap a altres públics no familiaritzats amb els formats habituals de l'exhibició contemporània, persones que poden estar interessades en els continguts creats pels col·lectius en funcionament dins de l'organisme, però que no tenen l'interès o l'hàbit de visitar un centre d'arts pels seus canals habituals.

Mitjançant estratègies diverses, el Santa Mònica anima molts dels seus col·lectius en actiu a transitar per aquesta lògica de transmedialitat, adaptant o transformant desenvolupaments oberts al centre, o alguns dels seus resultats derivats, en una lògica de traducció cap a altres formats. Els gremis, en especial, tenen com a objectiu i missió principals treballar en dinàmiques de transmedialitat, ja que són l'òrgan especialment encarregat de traduir els continguts programats al centre a altres formats que puguin travessar-ne les parets, un moviment que s'ha de llegir com una acció específica de mediació.

Propietat intel·lectual

Tots els col·lectius implicats en l'organisme del Santa Mònica es basen en una lògica de codi obert i de transmissió horitzontal de coneixement. Es pot pensar en les accions generades col·lectivament, tant els prototips transicionals com els resultats fruit dels desenvolupaments oberts al centre, no com a obres amb propietat intel·lectual i autoria individual, sinó com a recursos compartits, susceptibles de ser replicats i transformats per altres estructures col·lectives que integren l'organisme del Santa Mònica.

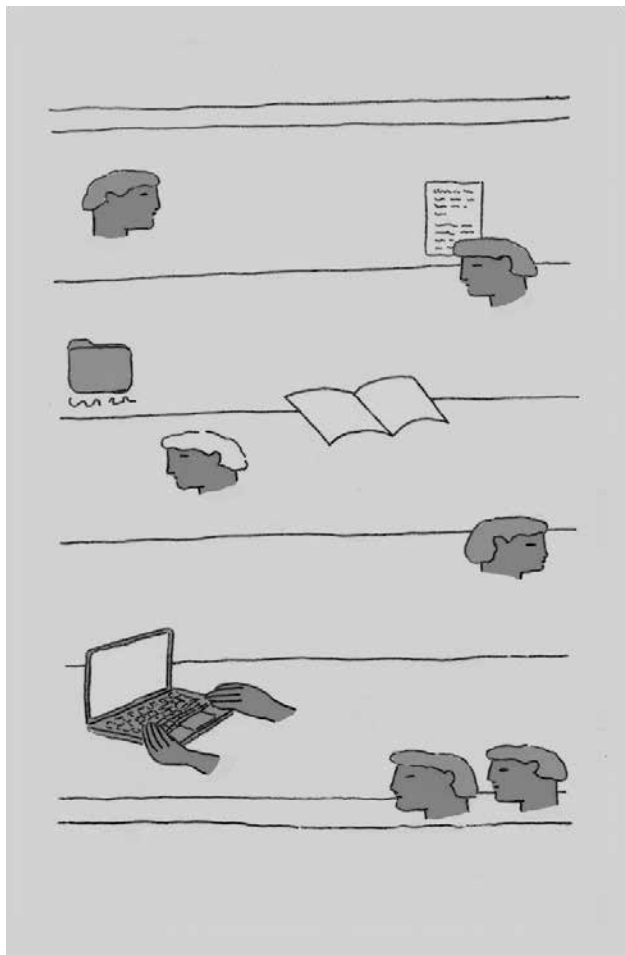
En concret, la propietat intel·lectual de les accions generades col·lectivament al centre, creuada per una lògica de codi obert, es regula per la modalitat BY-NC-SA (compartir, adaptar, atribuir) de Creative Commons: les accions, els coneixements, els mecanismes i els productes generats es poden compartir i adaptar dins del conjunt de l'organisme del Santa Mònica, sempre que els col·lectius i les persones que els han creat en tinguin notícia, i sempre que se'ls n'atribueixi i reconegui l'autoria original.

Atès que el Santa Mònica no és un museu i, per tant, no disposa de la infraestructura necessària per conservar i mantenir una col·lecció material permanent, els objectes derivats de les noves produccions generades específicament al centre són instats a una negociació posterior entre qui els ha creat i el centre, un cop acabat el període d'exposició pública. Els materials d'una instal·lació susceptible de tenir una segona vida s'emmagatzemen al centre i es posen a disposició de futures produccions; els materials no utilitzables o que únicament es puguin entendre com una obra artística particular se cedeixen al col·lectiu o artista que els hagi creat, amb l'objectiu d'oferir-los així un recorregut posterior. En cas que puguin esdevenir elements estables al Santa Mònica, com a part de la seva col·lecció immaterial, qui els ha creat i el centre negocien les condicions específiques de l'ampliació expositiva.

Instantània d'una nova institució

Propietat intel·lectual

Maneres de ser

Transparència

El Santa Mònica reconeix com una de les seves funcions fer transparents i accessibles els seus objectius de centre, derivats del pla de direcció escollit per convocatòria pública. Tanmateix, i atès que el centre es defineix com una institució porosa i que està a l'escolta, en transformació constant, aquests objectius són susceptibles d'ampliar-se i modificar-se d'acord amb els resultats d'un diàleg sempre obert entre la ciutadania i els diversos agents col·lectius que conformen l'organisme institucional.

Els objectius que marquen les línies d'acció del Santa Mònica al llarg del període comprès entre el 2021 i el 2025 són quatre. Primer, consolidar-lo dins de l'ecosistema de centres catalans d'arts contemporànies, amb l'especificitat de ser un centre transdisciplinari, enfocat al vessant més radicalment experimental, en especial de les arts practicades a Catalunya per artistes de carrera mitjana. Segon, aprofundir en una narrativa que explori des de les diverses arts la capacitat de generar contraimaginari que puguin servir per construir futurs possibles. Tercer, fer accessibles a una gran varietat de públics els continguts treballats al Santa Mònica, mitjançant diverses lectures i interpretacions de les exposicions i les accions del centre, tant dins com fora de les seves parets. I quart, treballar per una transformació institucional que respongui a la demanda local i internacional de noves institucionalitats.

En termes pressupostaris, com a mínim la meitat de la programació del Santa Mònica es decideix per diferents modalitats de convocatòria pública o mitjançant òrgans oberts de consulta. La resta de la programació la decideixen les persones a càrrec de les diverses estructures que conformen l'organisme i, en darrera instància, la direcció, de conformitat amb els objectius descrits aquí, els criteris de dimensió crítica de les propostes, solidesa metodològica i formal i adequació a les temàtiques treballades col·lectivament al centre i, finalment, la trajectòria artística

de les persones convidades.

La transparència pressupostària del Santa Mònica no només s'expressa a través dels seus objectius generals, sinó també compartint de manera clara i accessible els seus exercicis econòmics anuals. Pels seus canals digitals, el centre publica anualment els pressupostos

executats l'any anterior, així com les previsions pressupostàries de l'any en curs, detallant cadascuna de les partides d'una manera accessible i comprensible per a tota la ciutadania. Tots els documents es poden consultar al web del Santa Mònica.

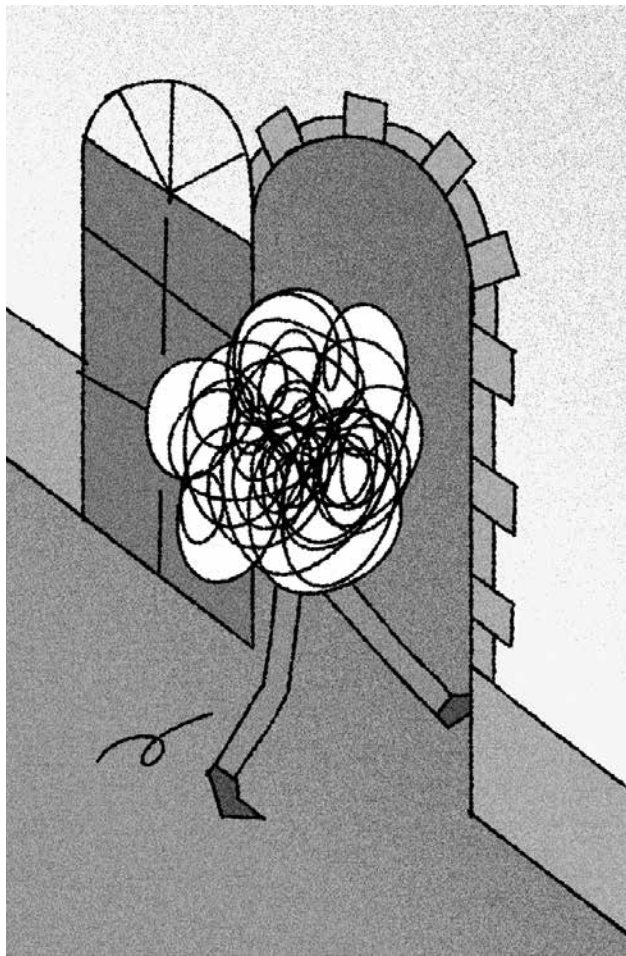

Conflicte

A mesura que un grup de persones s'apropa a un model comunitari tancat i estabilitzat, tendeix a evitar les tensions i els conflictes que es produeixen al seu interior o, almenys, a mantenir-los al nivell més baix possible. Mitjançant mecanismes de renúncia que permeten decidir un denominador comú, els qui han de conviure durant un temps prolongat i indeterminat s'inclinen a aferrar-se a aquests valors i fonaments mínims per permetre la cohesió i l'estabilització entre ells i, en conseqüència, assolir una condició homeostàtica, una regulació interna que permet la subsistència futura com a grup. La tendència a reduir la tensió és una característica central en aquest tipus de conformacions socials.

Minimitzar el conflicte significa, però, renunciar a moltes de les potencialitats que ofereix una estructura col·lectiva definida a partir de pactes consensuats no permanents sinó provisionals, en un espai i un temps determinats. Les conformacions col·lectives d'aquesta caire tenen la potencialitat de mantenir-se en un estat inacabat constant i, des d'aquesta posició, ser sempre capaces d'integrar les subjectivitats dels seus membres, les seves diferències, les seves tensions. Prestar atenció, en aquestes conformacions col·lectives en moviment, al conflicte que sorgeix de l'exercici d'escoltar atentament les veus dissonants suposa un exercici d'integració de les diferències i un reforçament de la col·lectivitat, no entesa com una renúncia a les diferències basals, no entesa tampoc com un gest de resignació.

L'aposta del Santa Mònica per les estructures col·lectives d'aquesta naturalesa —és a dir, mai acabades o estabilitzades, sempre amb una oscil·lació interna— es basa en la creença que el conjunt és més gran que la suma de les parts. Aquesta operació aritmètica, però, tan sols és efectiva quan es considera el conflicte com una part consubstancial de la col·lectivitat i, en conseqüència, se li ofereixen l'atenció i l'espai que reclama. El Santa Mònica, en aquest sentit, reconeix i atén el conflicte com un element fonamental, com el motor de la seva pròpia naturalesa institucional.

Codi de conducta

Atès que el Santa Mònica es configura mitjançant les pràctiques relacionals entre diversos col·lectius actius, així com mitjançant els creuaments múltiples que s'hi generen, és imprescindible que l'organisme que integra totes aquestes pràctiques sigui un lloc protegit, de respecte i protecció mutus. Per aquest motiu, un dels documents fonamentals del Santa Mònica és el codi intern de conducta, que també té la funció de regular els límits de la institució com a espai d'exhibició pública, delimitant-ne les línies d'acció i d'exposició, mitjançant una definició clara de quines no poden ser-ho per la seva naturalesa d'organisme finançat íntegrament amb pressupostos públics.

A les persones implicades en el Santa Mònica, ja siguin visitants o usuàries amb una relació laboral amb el centre, se'ls demana un compromís amb els valors del centre i l'acceptació del codi de conducta. Aquest document exigeix el compromís i la col·laboració de totes les persones esmentades per ajudar a garantir un entorn saludable, segur i de suport, parant especial atenció a les dinàmiques d'interacció laboral i de convivència.

El Santa Mònica es defineix com un espai de respecte per a tothom, independentment de la seva identitat, expressió de gènere, edat, orientació sexual, diversitat funcional, classe, aspecte, forma corporal, origen ètnic, nacionalitat i confessió. Això comporta que no es tolerin en cap cas ni circumstància, dins de les dinàmiques del centre, actituds de menyspreu o faltes de respecte, assetjament o discriminació, així com conductes sexistes, xenòfobes, LGTBI+-fòbiques, capacitistes, classistes o edatistes. Un comportament assetjador o irrespectuós pot anar des de l'agressió verbal fins a la física, passant per l'assetjament fotogràfic o en vídeo, la intimidació deliberada, la persecució, les mostres de menyspreu i les actituds o els comentaris condescendents.

Pel que fa a la seva programació, el Santa Mònica actua amb un posicionament categòric derivat de la seva funció pública: en cap circumstància exposarà continguts sexistes, xenòfobes, LGTBI+-fòbs ni, en general, intervencions que contribueixin a perpetuar

comportaments difamatoris cap a col·lectius tradicionalment vulnerabilitzats.

El Santa Mònica vetlla constantment perquè totes les persones implicades compleixin aquest codi de conducta adherint-se a aquests valors i bones pràctiques. En aquest sentit, i amb la intenció de no actuar com a òrgan jeràrquic de control, fa una crida a la corresponsabilitat de totes les persones que transiten pel centre a evitar, prevenir, denunciar i no tolerar cap conducta d'agressió o comportament irrespectuós.

El Santa Mònica posa a disposició de les persones usuàries canals de contacte tant per via directa com a través d'una tercera persona. Mitjançant aquests canals, el centre pretén actuar com a òrgan d'escolta de qualsevol situació que es consideri irrespectuosa, amenaçadora o incòmoda. També posa a disposició de qui ho necessiti els mitjans per actuar per les vies administratives o judicials a les quals no arriba el seu codi de conducta.

MANERES

D'HABITAR

Situacions

El nucli de la programació del Santa Mònica està format cada any per tres cicles argumentals o situacions que s'activen exposant-se i obrint-se al públic cada quatre mesos. Aquests cicles no s'han d'entendre com a exposicions en el sentit tradicional del terme, que implica una certa estanqueïtat i autonomia respecte dels processos interns i no visibles del centre que les programa. Al contrari, cal entendre'ls com els resultats o materialitzacions dels diversos processos o trajectes oberts i actius al Santa Mònica, múltiples, entrecreuats i fluctuants, que actuen travessats per una lògica relacional i participativa.

Les diverses persones que estan involucrades en aquests processos, artistes, equips curatorials, agents col·laboradors, no actuen com a productores individuals d'objectes concrets, sinó com a cocreadores i coproductores d'un flux que s'arribarà a establitzar provisionalment en una situació concreta. L'obra d'art, com a producte finit, portàtil, mercantilitzable, és reconcebuda en aquest context com una creació contínua o de llarg recorregut amb un començament i un final incerts. Alhora, el que s'entenia tradicionalment per audiència, que es concebia com a observadora o espectadora, es reposiciona ara com a

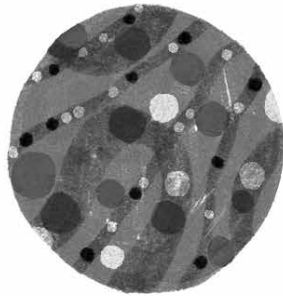
Cadascuna de les situacions que la programació principal i més visible del Santa Mònica conforma respon a un llarg procés de nova producció que implica un conjunt d'artífexs activats en diversos cercles de participació i també col·lectivitzats a través d'una pràctica curatorial comuna i compartida. Els resultats, independentment que prenguin la forma de materialitzacions expositives o d'activitats puntuals, es conceben com a parts indisociables d'un mateix conjunt performatiu, un trànsit en moviment continu que es fixa momentàniament per generar una situació establitzada i comunicable a la ciutadania. Aquesta situació actua alhora com un dispositiu que admet altres formes de participació per part del públic, la qual cosa acabarà revertint de nou en el trànsit original, el magma que continua fluint subterràniament; per tant, potencialment, acabarà intervenint sobre una altra situació o un altre cicle posterior.

participant o coproductora a un segon nivell.

Instantània d'una nova institució

Situacions

Maneres d'habitar

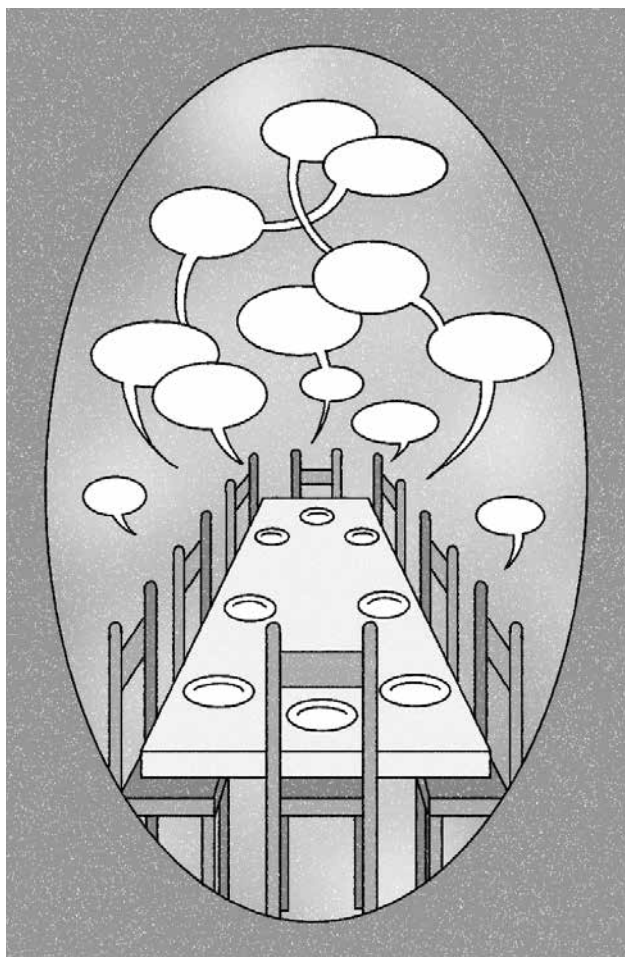

Convit

Convidar prové del llatí *convitare*, que és una alteració d'*invitare* —originalment, “encoratjar” o “esperonar”— per influx de *convivium*, és a dir, “festa”, “banquet”, “reunió”. Per tant, *convidar* subratlla la convivència que pot dur implícita l'acció d'invitar. Sense deixar de banda la qüestió sempre problemàtica de qualsevol invitació, en la qual l'acte d'oferiment queda subjecte necessàriament a unes certes condicions i relacions d'intercanvi regulades per allò que la persona, el col·lectiu o la institució espera de l'hoste, per allò que accepta i allò que no, l'acció de convidar introdueix també un desig horitzontalitzador, la voluntat de compartir els recursos en una voluntat implícita de diàleg.

Per aquesta raó, el Santa Mònica fa servir la paraula *convit*, en comptes d'*invitació*, per referir-se a la pràctica material i simbòlica de la inclusió de noves persones en l'organisme, ja sigui per designació directa o mitjançant una convocatòria pública. La introducció de nous membres en l'organisme del Santa Mònica és sempre un convit al diàleg, a seure al voltant d'una taula i a fer part d'un conjunt complex de veus que ofereix llibertat d'acció i poder de decisió, així com un canal obert de comunicació amb tots els col·lectius integrants de l'organisme. Alhora requereix, però, corresponsabilitat i simbiosi amb la resta de membres, i exigeix un alt grau d'implicació, de flexibilitat i de capacitat de reacció pel que fa als processos que es troben actius al centre.

Formular un convit, i no una invitació, en un marc institucional pot comportar, tanmateix, un perill: el malestar i el patiment que genera que l'expectativa d'entrar a fer part d'un grup amb una voluntat de disposició horitzontal quedi truncada o rebaixada per les dinàmiques i les estructures inherents a la institució, la qual no pot prescindir, per la seva mateixa naturalesa, d'unes determinades limitacions i assignacions de rols. Per intentar minimitzar aquests malestars, qualsevol convit per part del Santa Mònica va acompanyat d'un manual d'ús que especifica en detall quins són els termes del diàleg en què es convida la persona, quins són els marcs d'actuació i les limitacions inherents dins dels quals caldrà operar.

Magma

El magma, barreja fluida que s'estén sota la superfície terrestre, és la cohesió informe d'una diversitat, de la qual es poden extreure elements indefinits, però que mai no es pot reconstruir per composició conjuntista.

El Santa Mònica concep l'encreuament entre els diversos processos que recorren subterràniament el seu organisme com un magma, com un fluid fos i informe que circula per sota de qualsevol estrat trepitjable i franquejable. Els trànsits, les derivades i els desenvolupaments múltiples creuats que es donen a l'interior i al voltant del centre no són visibles a la superfície i no són capturables ni identificables com a cossos delimitats. Es mantenen en un estat fluid, mutable, barrejable i inacabat que permet la fusió, la desunió i la reunió constant entre ells, el moviment continu i la impossibilitat d'identificar un principi o un final ni una relació lògica, tòpica o causal entre ells. Alhora, però, són susceptibles d'emergir momentàniament a la superfície i cristal·litzar-se d'una manera més o menys determinada en un resultat sòlid, en un cos delimitat i manifest.

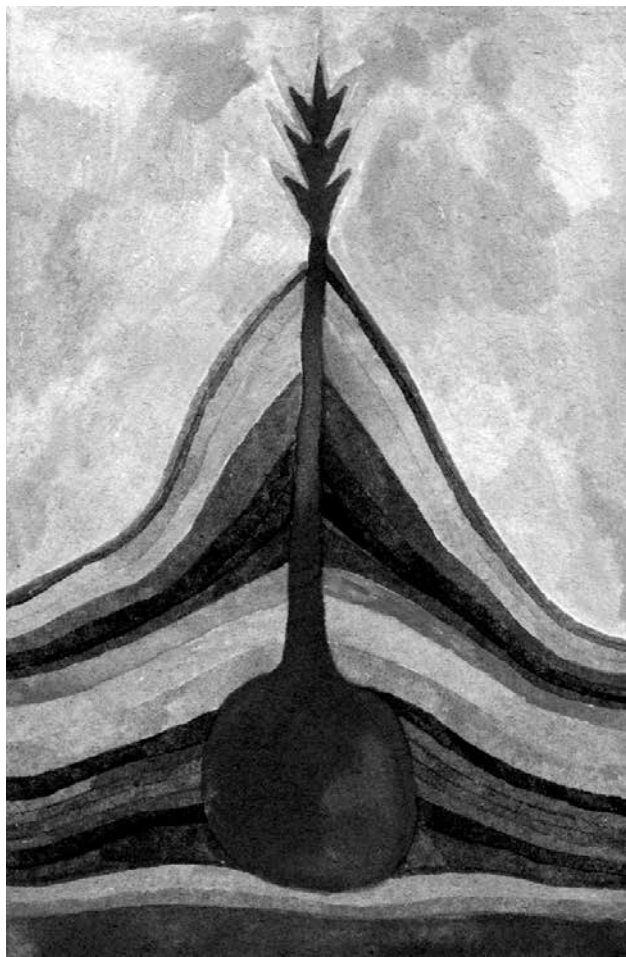
Aquesta matèria formada, solidificada momentàniament, tanmateix, mai no deixa d'estar exposada i compromesa amb el magma que l'ha ocasionat i que continua fluint per sota i al seu voltant. Amb molta probabilitat, aquest l'acabarà reabsorbint en un moment posterior per integrar-la de nou en el flux magmàtic continu i, així, suprimir-ne un altre cop els límits.

Aquests períodes concrets de cristal·lització del magma s'anomenen *situacions* en el vocabulari del Santa Mònica. Representen, en les exposicions que mostra públicament el centre, els moments d'estabilitat que es poden empaquetar, definir i presentar provisionalment com a cicles temàtics regulars dins de la seva programació. Aquest efecte de solidificació permet presentar els processos en un estat concret a una audiència més gran i facilitar d'aquesta manera l'obertura d'altres cercles de participació que contribuiran a enriquir la situació quan es torni a integrar en el magma.

Instantània d'una nova institució

Magma

Maneres d'habitar

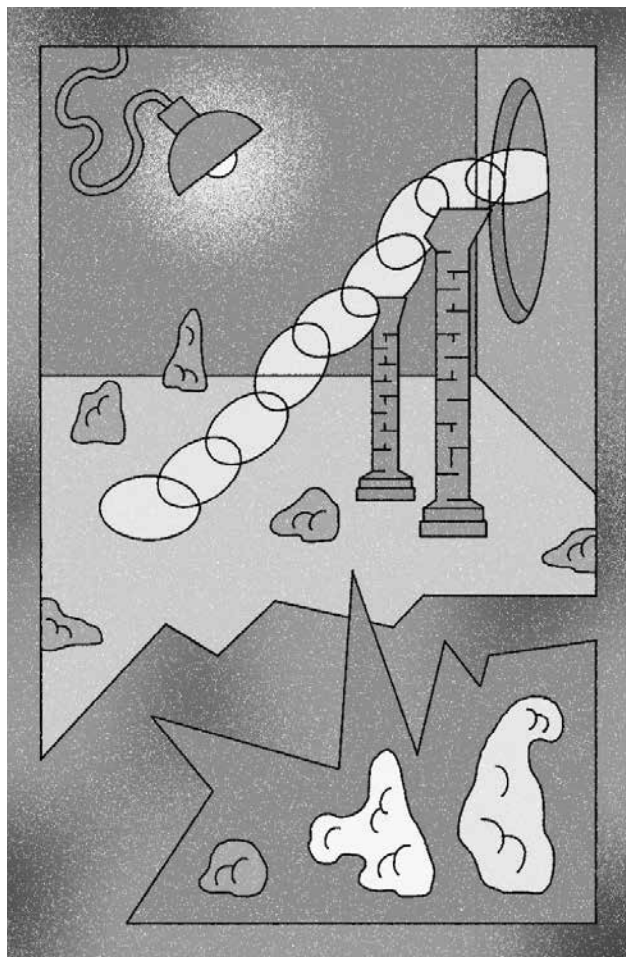
Prototips

Diversos col·lectius en funcionament al Santa Mònica, i especialment els gremis, grups estables d'artistes residents, treballen amb una lògica de prototipatge. Les accions desenvolupades per aquests col·lectius no han de respondre a exigències ni objectius marcats pel centre, sinó que cal entendre-les com a formes experimentals de prova i error. Cadascuna de les accions proposades sota aquesta lògica actua a la manera d'un prototip que pot perdurar o no com a dispositiu futur estable a l'abast del Santa Mònica i dels diversos col·lectius que formen part del seu organisme.

La lògica de prototipatge té la funció principal de trencar amb l'exigència del projecte. Al contrari del projecte, que s'enfoca en unes metes definides prèviament, uns objectius que ha de complir amb èxit, el prototip admet l'error i la revisió constant i, per tant, és veritablement coherent amb una lògica d'experimentació en què els resultats mai no haurien d'estar definits ni enfocats prèviament.

Sota aquesta lògica, quan una acció es considera revisable, el col·lectiu que l'ha generat pot decidir repetir-la en una versió actualitzada, com a part del mateix procés de recerca experimental. Si, al contrari, una acció és repetida en diverses ocasions amb èxit i s'estabilitza, el col·lectiu corresponent pot proposar al Santa Mònica convertir-la en un dispositiu integrat a la institució, buscant amb l'equip permanent del centre la manera d'executar-lo amb els recursos propis o, si és necessari, proposant-ne una ampliació.

La lògica de prototipatge practicada al Santa Mònica comporta la noció d'escalabilitat. Els prototips engegats pels diferents col·lectius en funcionament al centre es poden dur a terme en una escala reduïda, creuats per una lògica de petit format i adreçats a un públic enfocat i reduït amb la finalitat de facilitar-ne la producció i posterior avaluació. Tots han de tenir sempre en compte, però, almenys una segona fase que respongui a la funció pública i oberta constitutiva del Santa Mònica i, per tant, han d'anar acompanyats d'una recerca sobre mecanismes que permetin fer passar el prototip d'una escala interna i experimental a una dimensió pública i accessible.

Mecanismes de col·lectivització

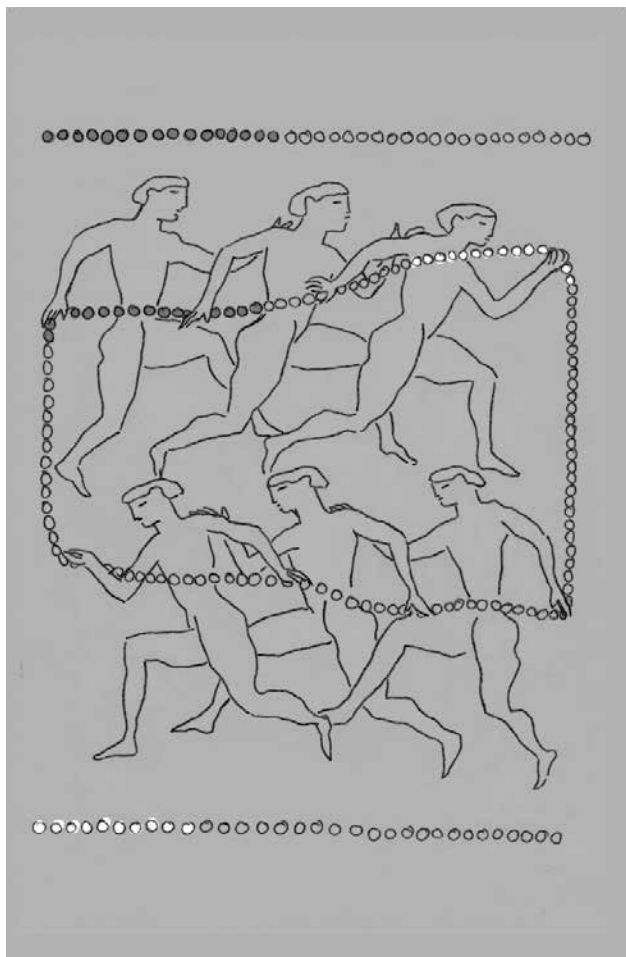
A les persones convidades a fer part de l'organisme del Santa Mònica se les insta, mitjançant diversos canals, a compartir temps i espai dins d'una estructura col·lectiva. Per facilitar-ho, el Santa Mònica posa a la seva disposició una sèrie de mecanismes definits, confeccionats progressivament i col·lectivament per acumulació d'experiències i coneixements previs, que proporcionen les condicions necessàries per al compromís, la dedicació, l'atenció, la inclusió i l'equitat en l'acció col·lectiva.

Aquests mecanismes són plurals i de naturalesa diversa: hi ha protocols, metodologies, arxius de pràctiques i enumeracions descriptives d'accions i prototips anteriors, a més d'una sèrie de manuals d'ús, específics per a cada funció atribuïda als diversos col·lectius, on es detallen les condicions del convit, les expectatives del centre, les limitacions i els recursos disponibles, entre altres.

Instantània d'una nova institució

Mecanismes de col·lectivització

Maneres d'habitar

Col·lecció immaterial

Tècnicament, el que defineix el Santa Mònica com a centre d'arts i no com a museu és el fet de no disposar d'una col·lecció material que calgui conservar i mantenir. Entre les seves funcions principals hi ha l'absència de patrimonialització. Tanmateix, les diverses pràctiques que configuren el magma de desenvolupaments que es donen al centre, que cristal·litzen periòdicament en situacions o cicles concrets, generen un pòsit, una sèrie de restes immaterials —i fins i tot materials, en alguns pocs casos— que, derivades de les accions mateixes, nodreixen constantment la institució.

Aquestes restes inclouen des de prototips que poden acabar aterrant i formalitzant-se en dispositius institucionals estabilitzats, o metodologies experimentals que poden acabar configurant les modalitats estables de treballar al centre, fins a obres materials o digitals que poden acabar fent part de les architectures del centre, dels seus espais físics, virtuals o editorials.

El que caracteritza aquesta col·lecció de restes és que passa a ser un conjunt d'elements oberts, apropiables i transformables pel mateix organisme del Santa Mònica i per tots els seus membres. Pel fet de no estar sotmesos a una lògica exclusivista i patrimonial de la propietat intel·lectual individual, no estan subjectes a una tendència impermeable, sinó que esdevenen elements vius, cossos no humans integrats en la totalitat de l'organisme i en diàleg constant amb els seus altres membres, susceptibles de ser transformats, transmutats i reinterpretats

És important destacar com a part de la col·lecció immaterial del centre el conjunt de sabers, pràctiques, metodologies i recursos immaterials que es van sumant progressivament cada cop que un col·lectiu es renova i canvia de membres, que funciona com una manera específica de transmissió de coneixement i de generació d'arxiu. Aquest arxiu comença transmetent-se entre les persones que integren l'organisme, primer informalment, després aterrant en múltiples documents que es van ampliant amb l'acumulació d'experiència. L'objectiu final d'aquest arxiu és arribar-se a obrir i compartir en formats públics quan el conjunt de pràctiques i recursos que inclou hagin estat prou testats i madurats.

constantment pels elements d'aquesta col·lecció.

Cadascun dels col·lectius del Santa Mònica té un poder de decisió absolut sobre quins dels elements generats com a pràctica dins de l'organisme poden fer part o no d'aquesta col·lecció immaterial, i en quins termes se n'activaran la utilització i la difusió.

MANERES

DE

CREAR

Participació

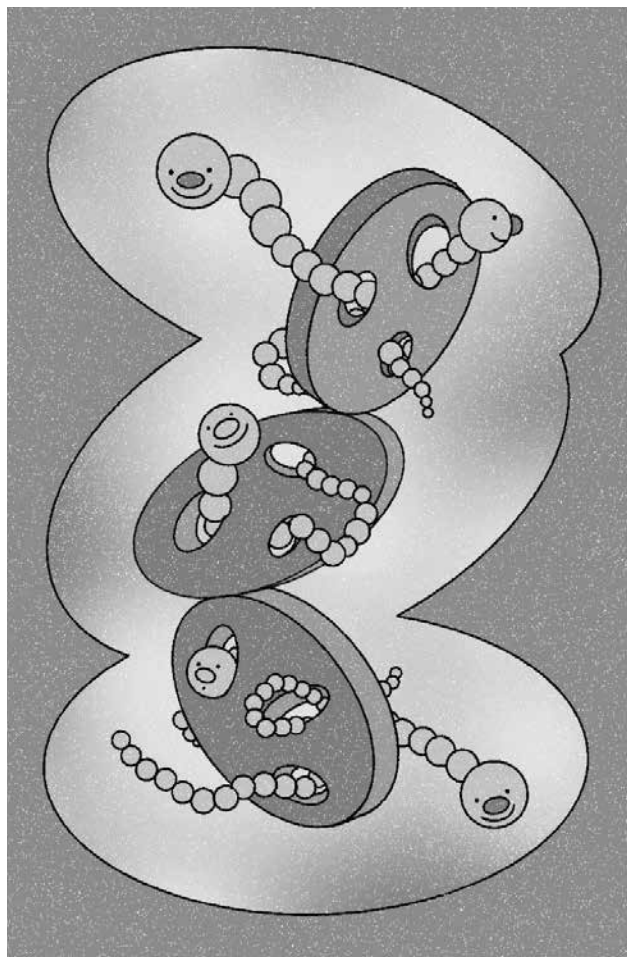
I, ara que tothom és artista, què? Aquesta és la pregunta amb la qual la nova etapa del Santa Mònica es va presentar públicament l'any 2021. La frase, formulada com una provocació, conté el repte de reimaginar una institució pública en un moment en què els actes de creació, tant en la seva accepció popular com en la professional, s'han escampat i han esquitxat el conjunt de la societat. La nova institució s'ha de construir sobre un context que ha perdut alguns punts d'ancoratge als quals s'havia habituat, un context que no només està atordit i a la recerca dels sentits i usos de l'expressió artística, sinó que també busca nous significats sobre la professionalització de l'acció artística.

És en aquest context, el d'un trànsit cap a un nou paradigma que amplia els límits de què és ser artista i de qui ho és, que es planteja la qüestió sobre les noves modalitats de participació institucional. El Santa Mònica convida una ciutadania cocreadora a un exercici compartit de proporcionar intents parcials de respondre aquesta pregunta: ara que tothom pot actuar com a artista, quina és la funció d'una institució cultural i artística? Com construïm un horitzó de sentit —qüestió que és a la base de qualsevol

És remarcable que la participació en l'organisme del Santa Mònica no es doni d'una manera estandarditzada, sinó que s'activi estructuralment a través de diversos nivells o plans. Es convida les persones participants a fer part de l'aparell institucional en diversos graus, que van des de la simple participació puntual en una acció artística fins a la integració activa com a membres de l'organisme. Totes són part del desenvolupament de les pràctiques generades a la institució, entesa com a estructura en constant mutació.

Tots aquests àmbits de participació no només es materialitzen en creuaments puntuals entre els diversos cossos que integren l'organisme, sinó que també contribueixen a redefinir els fonaments mateixos d'una institució que es concep com a porosa i a l'escolta de tots aquests plans de participació. Moltes de les preguntes que s'acaben integrant en l'estructura institucional provenen de les intervencions i les preocupacions dels seus participants.

sistema cultural — davant d'aquesta nova realitat compartida?

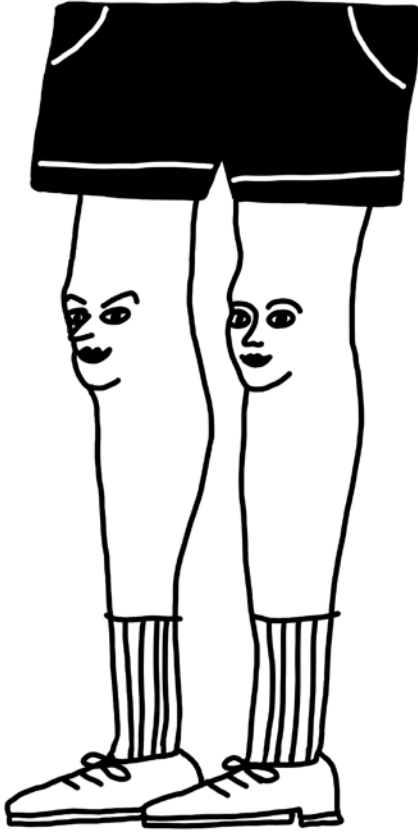
Curadoria

L'organisme del Santa Mònica integra una gran diversitat de cossos diversos, agrupats en múltiples nivells d'acció col·lectiva. Tots plegats, des dels cossos biològics, humans i no humans, fins al conjunt de cossos artístics i tècnics que es tradueixen en continguts exhibibles, tenen necessitats molt diferents que generen responsabilitats específiques de cura per part de la resta de membres i col·lectius que componen l'organisme institucional.

Com a definició del que cal entendre com a pràctica bàsica de cura, cal subratllar sobretot el fet d'impedir pràctiques laborals explotadores, impedir la instrumentalització d'altres cossos com a dreceres per alimentar el capital simbòlic i econòmic de membres específics, de col·lectius o de la mateixa institució, i fer atenció perquè les invitacions a participar impliquin estàndards d'equitat. Sumats a aquests punts bàsics irrenunciables, el Santa Mònica defensa també l'escolta i l'assistència mútua com a pràctiques necessàries dins d'una institució creuada per les cures.

Una acció específica dins d'aquesta voluntat general de cures compartides és la curadoria vinculada a qualsevol de les situacions o cicles de programació que s'activen periòdicament al centre. El Santa Mònica concep aquesta pràctica curatorial com una tasca col·lectiva d'atenció i cura de les relacions entre tots els cossos implicats en els desenvolupaments i els resultats d'una situació o cicle concret de programació.

La curadoria de cadascuna d'aquestes situacions es distingeix d'altres pràctiques similars en altres contextos per la voluntat manifesta de posar l'atenció en la qüestió relacional. Accentuant-la, la pràctica curatorial es distancia de l'escissió clàssica entre subjecte i objecte i es redefineix com un treball de compensació de les relacions de poder implícites en qualsevol grup en què no tots els cossos que estan implicats tenen les mateixes facilitats per aixecar la veu. En conseqüència, la curadoria practicada al Santa Mònica s'entén com una pràctica relacional no exclusiva d'una persona o equip curatorial, sinó com un exercici compartit de corresponsabilitat que implica de manera activa tots els cossos participants en una situació determinada.

Performativitat

El tret distintiu de la *performance*, paradoxalment, rau en el fet que no representa ni produeix res més enllà d'ella mateixa. La *performance* simplement és, sense trama, sense personatge, objecte ni producte. La *performance* és tan efímera, immaterial i improductiva que sembla que existeixi com una simple aparició, com una forma específica, indefinida, de relació entre el moviment i el gest que provoca.

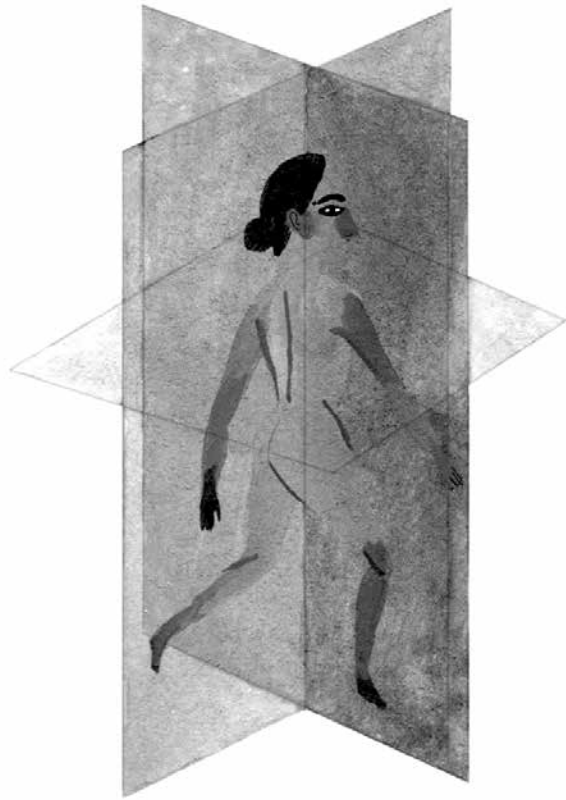
El nombre creixent d'experiments amb la *performance* dins dels centres d'art en els darrers anys, igual que la centralitat del cos viu com a obra d'art, ens porta a reconsiderar què és un centre d'art i com els límits entre subjecte i objecte es redefeixen en aquest context. L'anomenat gir coreogràfic en el món de l'art contemporani parteix de la consideració que la matèria primera i central amb què treballa un centre d'art creuat per aquest gir és de caire social. És la interacció social que es pot modelar amb finalitats estètiques i polítiques, una idea que parteix de la definició beuysiana d'escultura social i també de la metàfora sobre la construcció col·lectiva d'una catedral.

El Santa Mònica concep la performativitat com el moviment fonamental que activa, desenvolupa i retroalimenta l'acció col·lectiva que es dona al centre i al voltant del seu organisme. La performativitat no apunta a una finalitat concreta, sinó que és un moviment continu i retroalimentat que provoca línies de fuga, desenvolupaments oberts que afloren i es tornen a submergir en un magma subterrani, un flux que circula performativament sota la superfície del Santa Mònica i que es materialitza periòdicament en situacions diverses.

Instantània d'una nova institució

Performativitat

Maneres de crear

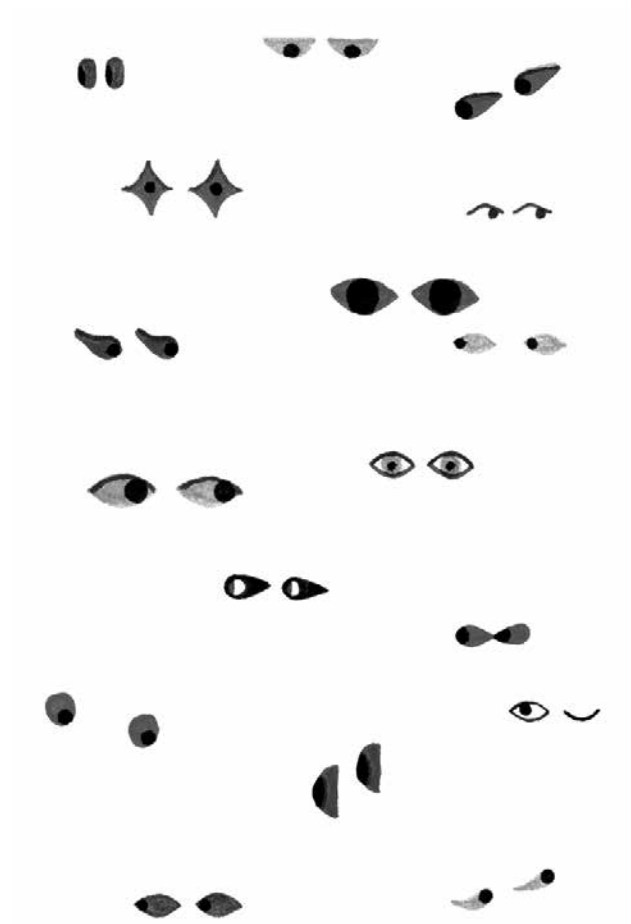

Presencialitat

El Santa Mònica aposta perquè bona part de l'acció que fan al centre els diversos col·lectius que l'integren es doni, fins on sigui possible en cada cas, en format de residència, és a dir, amb una relació específica de presencialitat, d'espai i temps compartits entre els seus membres. L'objectiu d'aquesta estratègia, inusual en temps d'una connexió digital que espren la productivitat eliminant els espais i els temps intersticials o liminars —els del passadís, la cafeteria o la sala d'espera—, és apostar pels creuaments espontanis que es poden donar en un mateix espai i temps per part de les diverses estructures col·lectives i els desenvolupaments que cadascuna està duent a terme. Aquests creuaments s'escapen de les lògiques estrictes de productivitat, no per ser improductius, sinó perquè la seva pròpia condició liminar posa en crisi qualsevol posicionament binari que distingeixi absolutament el que és productiu del que no ho és.

L'objectiu d'apostar per la presencialitat és, d'una banda, contribuir d'una manera dúctil i mal·leable a la naturalesa magmàtica dels processos. De l'altra, l'estratègia vol també facilitar que els resultats derivats s'hagin nodrit prèviament d'una contaminació mútua entre les diverses línies de treball obertes i operatives al centre.

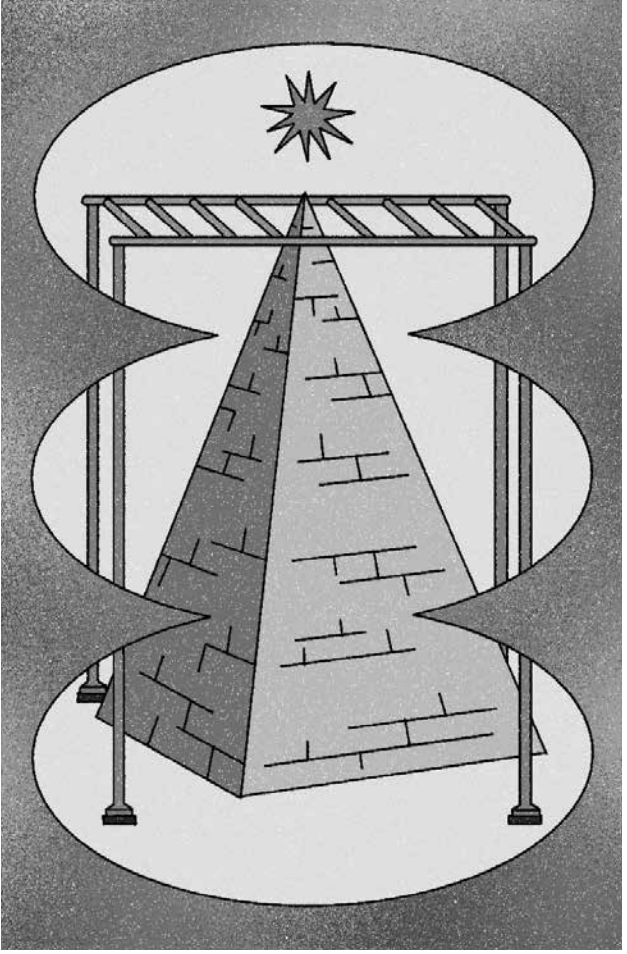
Amb la finalitat de contribuir al fet que es pugui donar aquesta presencialitat desitjada, el Santa Mònica posa a disposició dels col·lectius que activa i acull diversos espais compartits de reunió i treball, alguns dels quals oberts al públic general. Per aquesta raó, és habitual que qui visiti el centre es trobi circulant per espais habitats per cossos vius, espais on diversos col·lectius estan duent a terme accions que de vegades també s'obren a la participació externa.

Horitzontalització

Mitjançant diferents accions aplicades a cadascun dels processos col·lectius que estan actius, el Santa Mònica desenvolupa estratègies d'horitzontalització que tenen l'objectiu de desactivar o compensar per diverses vies les formes de subjugació patriarcal, colonial i ecosistèmica, així com les estructures i les conductes jeràrquiques inherents a l'exercici institucional. Accions com la inclusió i l'activació de veus plurals a través de diversos nivells de participació, prestant especial atenció a les minories i les dissidències, la presa col·lectiva de decisions, la transparència en matèria d'objectius i pressupostos, o la fragmentació i la col·lectivització d'algunes de les funcions de la direcció apunten a aquesta tendència.

Com a part d'aquest vocabulari, el Santa Mònica evita expressament el terme *horitzontalitat* i utilitza en lloc seu *horitzontalització* amb la finalitat de subratllar el caràcter transitori, fragmentari i inabastable en la seva totalitat d'aquest desig sempre en vies de desenvolupament. L'estructura jeràrquica és una marca inherent a la institució, i les tres formes descrites de subjugació són constitutives del sistema en què s'inscriu, totes alimentades històricament en el marc del desenvolupament capitalista. Per aquest motiu, la paraula *horitzontalització* posa de manifest una processualitat quimèrica, una tendència amb què el Santa Mònica es troba compromès i implicat i que pretén desenvolupar amb el temps mitjançant avanços, retrocessos i rectificacions constants.

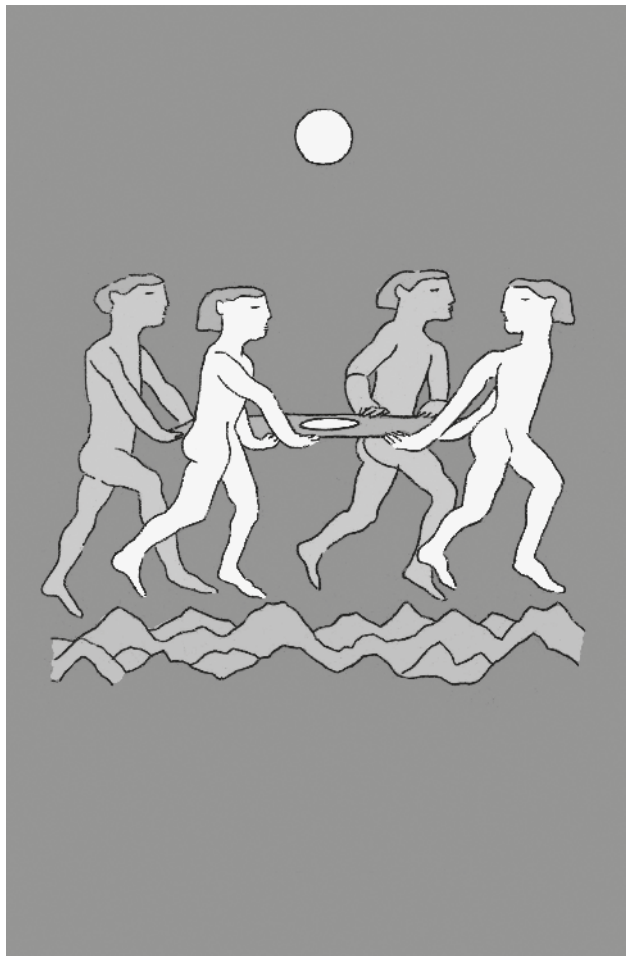

Responsabilitat

El Santa Mònica es defineix com una institució que, amb l'activació de diversos nivells de participació, té la voluntat de ser porosa i estar a l'escolta i oberta, i minimitzar d'aquesta manera la seva jerarquia inherent en favor d'una estructura més horitzontal. La presa de decisions sobre la direcció dels desenvolupaments i els seus resultats, sobre els processos oberts i les seves materialitzacions, sobre els discursos que genera i els equilibris dins de cadascuna de les partides pressupostàries és participada per totes les persones que estan implicades en el l'organisme.

Aquesta voluntat d'horitzontalitzar els processos i la presa de decisions a través de diversos graus de participació no implica, però, que l'estructura institucional es transformi efectivament en un organisme horitzontal, en un cos en el qual totes les veus tinguin el mateix pes en la resolució definitiva de conflictes o en la presa de decisions crítiques. El motiu d'aquesta diferència entre la pràctica regular i l'estructura efectiva es troba en el deure institucional de no diluir o invisibilitzar els marcs de responsabilitat.

El Santa Mònica s'estructura a partir d'una escala de responsabilitats que, en darrera instància, recauen internament sobre la direcció i externament sobre el marc polític que sustenta el centre. Els nivells de participació en la presa de decisions sobre els processos del centre no són correlatius als nivells de responsabilitat, de la qual queda majoritàriament alliberada bona part de les persones que participen en l'organisme. Per aquesta raó, en els casos límit en què una presa de decisió no es pugui consensuar o pugui atemptar contra alguna de les bases institucionals del centre —la funció pública, els objectius i tasques, el codi de conducta—, la resolució final recau sobre els òrgans de responsabilitat de l'àmbit de la decisió i, en darrera instància, sobre la direcció del centre.

Lloc d'enunciació

El lloc d'enunciació¹ no és un espai geogràfic, sinó social. És el lloc des del qual ens situem i en el qual se'ns situa d'acord amb les nostres identitats ètniques, de gènere, de classe, d'acord també amb les nostres relacions familiars de la infància i les que després establim en créixer i emplaçar-nos al món. És el lloc determinat pel nostre psiquisme, per les nostres necessitats, demandes i desitjos, però també per les exigències que ens marca el context que ens ha tocat viure. El lloc d'enunciació és des d'on ens construïm socialment, és el nus de relacions des del qual, de manera complexa, ambigua i mai no resolta, ens bastim com a subjectes.

Una concepció de la col·lectivitat que tingui en compte la diferència, el conflicte i la tensió, que consideri la suma de subjectivitats com a veritable aportació i motor de l'acció col·lectiva, ha d'eliminar de les seves pràctiques la temptació d'establir el diàleg entre els seus membres a partir de la presumpció d'un subjecte universal. El constructivisme epistemològic, el feminisme i el descolonialisme de les darreres dècades han aconseguit assenyalar el gran pecat original de la filosofia occidental. El suposat subjecte universal en què s'ha basat històricament no existeix, i fer-lo servir com a subjecte del coneixement no ha estat més que una cortina de fum —potser no malintencionada, potser no conscient, però encobridora, en definitiva— que ha arribat a invisibilitzar el lloc d'enunciació precis des del qual parla aquest subjecte, un lloc concret i contingent que posa en qüestió la seva suposada universalitat.

L'anomenat subjecte universal ha estat invariablement un subjecte blanc, europeu, masculí i heterosexual, ha estat un subjecte amo, no subjugat, ha estat un subjecte amb un desig en suspens o, més ben dit, en el qual no s'ha observat cap mena de falla entre el desig i la seva realització. Ha estat un subjecte complet, sencer i independent. Un subjecte, per tant, amb un lloc d'enunciació molt patent que només es pot encarnar, si és que es pot arribar a encarnar, en unes determinades persones individuals que històricament han tingut el privilegi d'estar situades en el lloc que la història dels vencedors els ha atribuït com a espai del subjecte de coneixement.

La fantasia impossible d'un conjunt de subjectes universals —o, si s'accepta la seva inexistència, la fantasia irrealitzable d'un conjunt de subjectes que

¹ El títol d'aquest terme està inspirat en l'assaig homònim de Djamila Ribeiro (2020).

comparteixen el mateix lloc d'enunciació, irrealitzable perquè de fet no hi ha dos llocs iguals— seria tot el contrari d'una experiència col·lectiva, seria una suma de subjectivitats clonades incapaç de posar en marxa un veritable diàleg, és a dir, un diàleg alimentat per veus plurals i disperss. Qualsevol pràctica que es vulgui realment col·lectiva ha de tenir en consideració el lloc d'enunciació de cadascun dels seus membres, assumir des de la seva estructura que el lloc des del qual parla cadascú és necessàriament diferent de tots els altres. Qualsevol experiència veritablement dialèctica ha de prestar una atenció especial a la diferència.

La pràctica institucional del Santa Mònica es distancia de qualsevol que no prengui en consideració el que la suma de llocs d'enunciació pot oferir a la conversa. Es distancia, en conseqüència, de tots aquests arguments que intenten silenciar debats o que subratllen que segons quines persones no poden parlar de segons quins temes. Qualsevol lloc d'enunciació és vàlid per al debat, i la suma de tots és una riquesa, sempre que el lloc no s'invisibilitzi, sempre que es faci transparent, en el nucli del debat, des de quin lloc particular enuncia cada persona.

En aquest sentit, la inclusió de totes les veus en els debats ha d'anar acompanyada necessàriament d'un procés pel qual els subjectes privilegiats —aquells que històricament s'han pogut encabir còmodament sota l'apel·latiu del subjecte universal que se'ls ha legitimat conèixer i la veu del qual se'ls ha legitimat fer servir— compreguin, a partir d'una visió crítica, de quin lloc social provenen, des de quin lloc han pogut i encara poden pensar i existir al món. Cal que aquests subjectes siguin els primers a garantir, a partir d'aquesta reflexió crítica, una multiplicitat de veus i perspectives dels grups tradicionalment invisibilitzats.

Aquest exercici d'aprofundir en una lectura crítica sobre els diversos llocs d'enunciació, especialment d'aquells més privilegiats històricament, esdevé avui una exigència ètica. Ja no és admissible una desresponsabilització del subjecte que exerceix el poder. Al llarg de la història, diverses intel·lectuals racialitzades han subratllat la necessitat de trencar amb el règim d'autoritació discursiva, amb el silenciament i la supressió de sabers per combatre la violència estructural imposada contra grups oprimits.

Posar sobre la taula aquesta qüestió en un centre d'arts que té l'exposició com a principal finestra al món exigeix, a més, una consideració addicional. Un centre d'arts que al llarg de la seva història, com a institució blanca europea, ha donat veu al subjecte dominant falsament i perillosament velat sota l'apel·latiu d'universal ha de tenir una cura especial a no caure en estratègies de rentat de cara i instrumentalització, estratègies que acostumen a consistir a exposar objectes i accions de persones i col·lectius invisibilitzats mentre el poder de decisió continua recaient sobre el subjecte dominant i privilegiat històricament. Per aquest motiu, la qüestió

de la diferència i l'atenció als llocs d'enunciació s'ha de situar en el centre de la pràctica i l'estructura institucional, integrant-se als col·lectius motors i en la presa de decisions que hi ha al darrere de les situacions, els cicles i les programacions visibles al públic general.

Compensació

El nostre naixement i la nostra trajectòria vital estan regits per la diferència, per una suma de factors biològics i culturals, heretats i contextuals. Tots plegats fan que la situació de cada persona davant de la societat sigui radicalment diferent a la de totes les altres. L'entrada a la institució d'una persona com a usuària, ja sigui com a convidada o com a visitant, i amb independència que hi estableixi una relació professional o no, es produeix des d'un lloc molt diferenciat: des d'una identitat concreta, des d'un emplaçament sociocultural i socioeconòmic singular. Tot això comporta situar-se davant de la institució també des d'un lloc determinat en una suposada escala de professionalitat, des d'un bagatge, una experiència i uns estudis, però també des de la particularitat d'un cos amb les seves facilitats i les seves dificultats, des d'unes capacitats sensorials i cognitives determinades.

La institució, però, per la seva pròpia naturalesa i estructura, tendeix a uniformitzar les seves relacions. Tendeix a homogeneïtzar les seves vies d'accés, els seus processos i mètodes, sense prestar atenció a les diferències entre les persones que s'hi han de creuar. La institució funciona amb una tendència natural cap a l'estandardització de protocols, formularis, accessos i pràctiques.

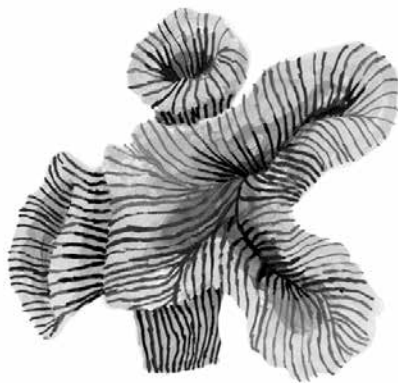
En la mesura de les seves possibilitats, una institució creuada per les cures ha de tenir en compte les desigualtats no només oferint respostes d'accessibilitat a problemes que es poden detectar mitjançant una segmentació estadística, sinó també a partir de l'acceptació que els seus mecanismes aglutinadors tendeixen a invisibilitzar l'essència irreductiblement personal i subjectiva que es troba de debò darrere de la diferència. Les dificultats d'accés, d'adequació i de comprensió seran d'ordre individual i, com a tals, la institució ha d'intentar respondre-hi amb criteris

de compensació que atenguin les diferències singulars. La gran dificultat que té la institució per suportar aquests criteris de compensació que poden atendre les diferències particulars es dona majoritàriament per dos factors. El primer és estructural: les institucions tendeixen a regularitzar els seus mecanismes amb l'objectiu d'estandarditzar els processos i deixar al marge la diferència. El segon és material: el personal i les hores de feina necessaris per prestar l'atenció que mereixeria tenir en

de compensació que atenguin les diferències singulars.

compte tota diferència individual són, en la majoria dels casos, inassolibles amb els recursos dels quals disposa la institució.

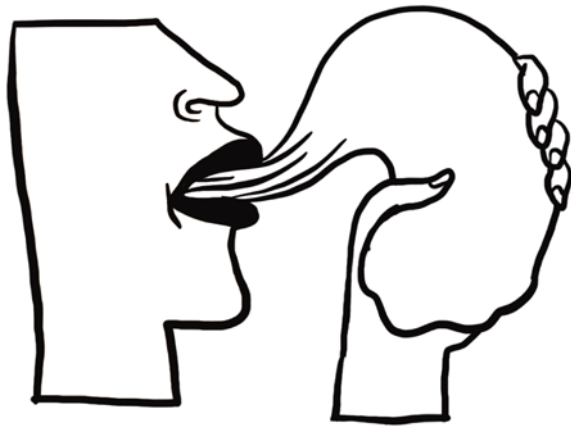
La pràctica institucional del Santa Mònica es regeix per una presa de consciència sobre la necessitat de reconèixer i cuidar la diferència i, alhora, sobre els factors que generen una gran dificultat per aconseguir-ho. Per això, prova de generar, mitjançant transformacions constants, una estructura prou dúctil per integrar les diferències i, alhora, intenta pluralitzar mitjançant una pràctica simbiòtica el nombre de persones qualificades per respondre i acompanyar les usuàries del centre que es troben amb dificultats individuals per complir les exigències estandarditzades que la pràctica institucional marca en els seus mecanismes de base.

Reacció

La majoria dels convits per entrar a fer part de l'organisme del Santa Mònica exigeixen a les persones convidades que no s'hi incorporin amb projectes concebuts prèviament. Al contrari, se les convida a fer part de l'organisme demanant que contribueixin a l'acció col·lectiva amb una disposició oberta i interrogativa, aportant-hi el seu bagatge i coneixements previs a qualsevol estat de concreció. Les persones convidades són convocades a entrar en l'organisme amb una actitud reactiva que presuposa, en primera instància, una predisposició d'escolta i de diàleg. És a través de la curiositat i l'atenció als altres processos actius al centre que l'acció artística de cada col·lectiu es posarà en funcionament, reinterpretant, actualitzant, transformant i enriquint els diversos resultats generats a partir d'aquests processos en altres formes i prototips inèdits.

Posar l'accent en el fet que la pràctica artística es dugui a terme amb aquesta actitud reactiva és la manera que té el Santa Mònica de posar en relleu la mena específica d'acció col·lectiva que considera inherent a la seva funció institucional. És a través d'aquesta escolta activa i reactiva que és possible generar el magma de desenvolupaments entrecreuat del qual deriven tots els resultats públics que es mostren al centre, organitzats en situacions i les seves derivacions.

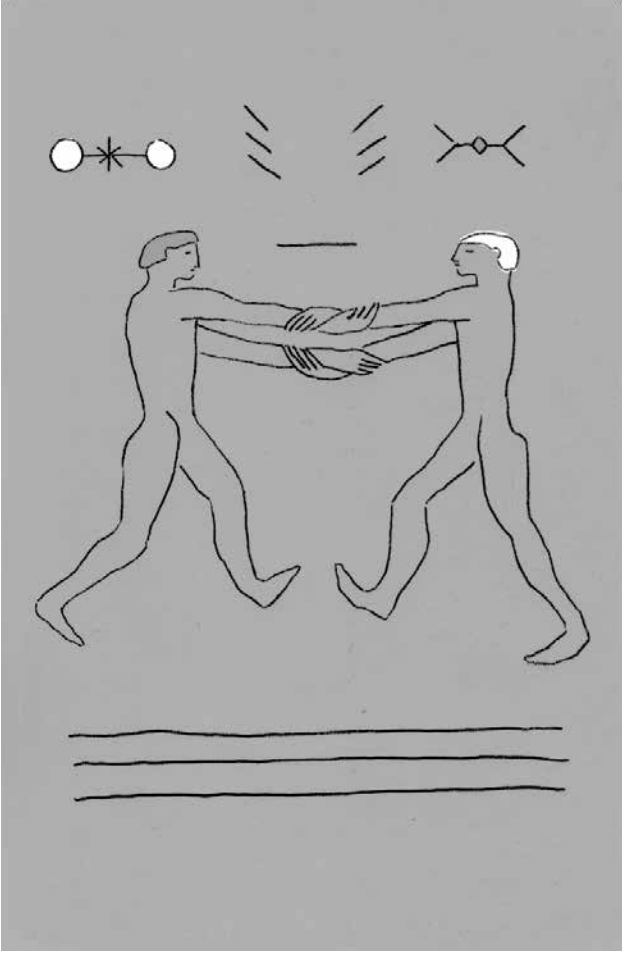

Simbiosi

La tasca institucional específica del Santa Mònica està creuada per la voluntat de dissoldre o minimitzar la distinció tradicional entre agent creador i agent tècnic o executiu. En la seva dimensió conceptual i constitutiva, cadascun dels membres actua en un paper complex i híbrid que inclou tasques de creació, execució, producció i curadoria de l'organisme. En la pràctica, dins d'aquest paper híbrid cadascú activa més una o diverses de les funcions compreses d'acord amb les necessitats de cada moment en el col·lectiu del qual fa part o en la situació que està contribuint a desenvolupar. Això implica, com a conseqüència d'aquesta assignació compartida de papers híbrids, que cadascun dels membres de l'organisme tingui implícitament el dret i la responsabilitat de ser assistit i d'assistir cadascun de la resta de membres.

Aquesta disposició particular entre els diversos membres de l'organisme pretén superar les jerarquies que operen tradicionalment en les institucions, i generar així un moviment simbiòtic que aspira a derivar en pràctiques amb una tendència horitzontalitzadora. El Santa Mònica, per tant, es concep com un organisme de cures compartides.

És un organisme, tanmateix, complex, perquè està integrat per una gran quantitat de membres amb veus, interessos i maneres de fer molt diversos, els quals, a més, estan organitzats en diferents col·lectius que, tot i que seria desitjable, a la pràctica no sempre poden comunicar-se entre ells. Per aquesta raó, és necessari que cadascun dels membres dins de l'organisme institucional contribueixi a generar amb els altres una relació de simbiosi a través d'una pràctica d'assistència mútua, que sàpiga identificar les seves necessitats i traduir-les en forma de demandes adreçades a membres o col·lectius concrets que fan part del conjunt. Tots ells, des dels més estructurals fins als més temporals, des de la direcció o l'equip permanent fins als gremis o qualsevol altre col·lectiu membre del Santa Mònica, hauran d'estar en disposició d'oferir respostes a aquestes demandes assistencials, o bé de redirigir la tasca d'assistència quan considerin que supera les seves funcions, habilitats o responsabilitats.

Experimentació

Tots els processos actius al Santa Mònica, des dels que tradicionalment s'han entès com a artístics fins als més estructurals, estan travessats per una lògica de recerca i experimentació que fluctua constantment entre la teoria i la pràctica, enteses com dos pols complementaris i indissociables. En comptes de reproduir models preexistents, tots els processos són generats i mantinguts a partir d'una actitud interrogativa que els converteix necessàriament en trajectes experimentals. Per tant, cadascun dels desenvolupaments que apunten a objectius i resultats específics és en si mateix un assaig de pràctiques, metodologies i accions que no tenen una resposta única i concreta i que, per tant, estan sempre subjectes a l'error.

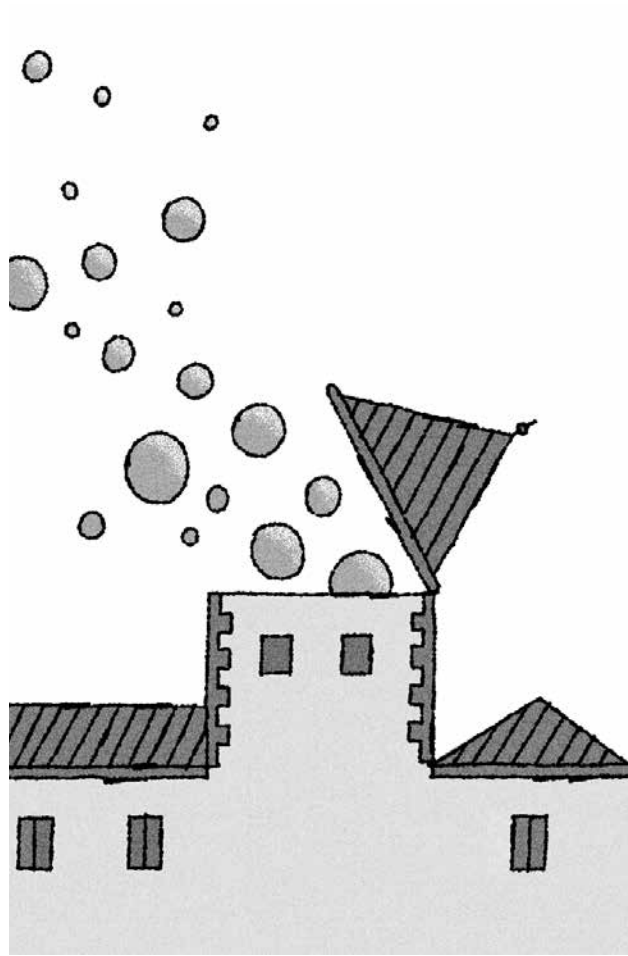
Aquesta és una de les característiques més remarcables del model institucional del Santa Mònica, que recull l'herència de pràctiques artístiques col·lectives i experimentals, normalment desenvolupades en espais d'autogestió o d'innovació social, i les duu a l'escala d'una institució pública amb uns pressupostos importants, visibilitat i, en conseqüència, responsabilitat.

Si preveure, anticipar i programar els resultats suprimiria el component experimental i purament investigador dels processos, exhibir-ne simplement els errors o fracassos atemptaria contra la responsabilitat pública d'exhibició, constitutiva del centre. La singularitat del model s'ha de buscar precisament, doncs, en els intents sempre problemàtics i mai no definitius de no fer de l'error simplement objecte d'exposició pública, sinó de concebre els resultats generats com a objectes de futures investigacions experimentals, retroalimentant processos que parteixen del que els seus predecessors han estat capaços de provocar.

Instantània d'una nova institució

Experimentació

Maneres de crear

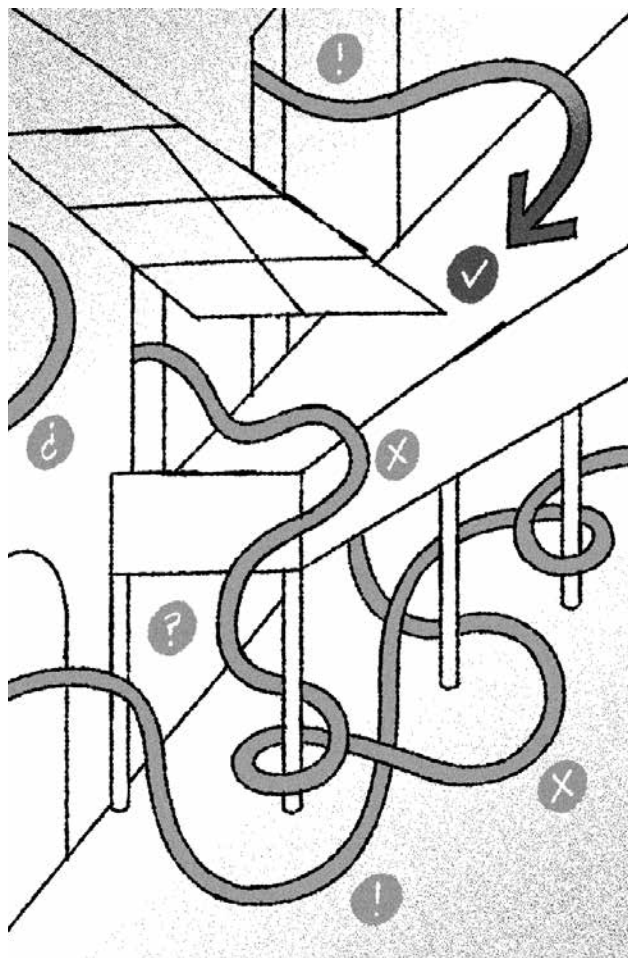
Error

Cal evitar concebre l'error com el contrari del que se li sol atribuir com a antònim, del que és correcte. Errar no és un estat, sinó un moviment: és sortir de l'estabilitat de la certesa, de l'afirmació, de la seguretat estàtica i rectilínia. L'error no és, doncs, una simple oposició al que és recte, correcte, sinó la possibilitat de desplaçar a una altra banda allò que durant un cert temps es va considerar com a tal.

La institució porosa i a l'escolta, la que és capaç de rectificar-se i sotmetre's a alteracions, la institució experimental que no defineix els seus resultats abans d'emprendre les accions, perquè això atemptaria contra l'experimentació mateixa; aquesta institució, si vol ser coherent amb les seves premisses, ha de tenir necessàriament una predisposició positiva respecte de l'error. S'ha de deixar travessar per l'error, d'una manera eminentment pràctica i pragmàtica.

Una reivindicació efectiva i afectiva de l'error, que és en una certa manera una assumptió interna, implica també una reivindicació del dret a equivocar-se. Aquesta reivindicació, externa en aquest cas, dirigida a la mirada de qui no fa part de l'organisme i jutja o avalua des de fora, és crucial i urgent en el context sociocultural en què s'inscriuen les pràctiques de les institucions artístiques i culturals, completament impregnat per les lògiques de la productivitat i el curterterminisme que provenen del neoliberalisme més ferotge i competitiu.

Reivindicar el dret a equivocar-se, en coherència amb el marc institucional del Santa Mònica, implica la pràctica avui gens habitual de poder expressar en públic els errors comesos, entenent no només que són coherents amb una pràctica realment experimental, sinó també que són els únics llocs possibles des d'on posar en dubte radicalment els estàndards inamovibles del que d'una manera acrítica s'havia considerat correcte fins aleshores.

MANERES

COLLECTIVITZAR

DE

Taules situacionals

Els diversos desenvolupaments col·lectius oberts al Santa Mònica, que s'entrecreuen formant un magma continu, cristal·litzen cada quatre mesos en resultats que es mostren públicament, estabilitzacions momentànies que s'entenen com a situacions particulars, cicles expositius o de programació. En cadascuna d'aquestes situacions, diverses persones són convidades a fer-ne part a diversos nivells, en un exercici de curadoria col·lectiva i participada per tots els seus membres.

Totes aquestes persones estan acompanyades en cada ocasió per una taula situacional composta per dos o més membres, a la qual de vegades se suma la direcció del centre. L'objectiu d'aquesta taula és identificar els artífexs que faran part d'una situació o un cicle concrets, així com posteriorment acompanyar-los en la pràctica curatorial que els caldrà realitzar de manera conjunta com a part del procés de treball. La taula situacional s'encarrega aleshores de marcar metodologies i línies d'acció específiques, així com de creuar la pràctica curatorial ampliada al voltant de la situació específica amb la resta de processos col·lectius que ja es troben en funcionament al centre.

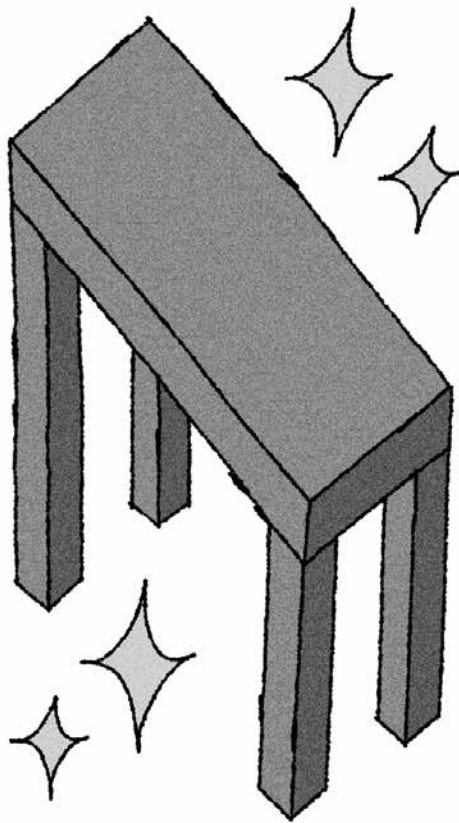
La tasca de cada taula situacional consisteix, per tant, a provocar, fer cristal·litzar i fer emergir una situació concreta a través de l'acompanyament de l'acció curatorial compartida, estesa entre les diverses persones que hi participen. També consisteix, però, a fer-ho mitjançant una escolta atenta i una actitud reactiva respecte al magma que flueix subterràniament sota el centre, respecte a l'organisme sencer del Santa Mònica, que està constantment alimentat pels diversos processos col·lectius que hi ha actius, pel creuament constant que es produeix entre ells.

Tot i que la seva tasca s'aproxima al que en altres contextos s'entén com a curadoria, el vocabulari del Santa Mònica fa servir la fórmula *taula situacional*, en comptes de *taula curatorial*, per subratllar precisament que la pràctica curatorial no és exclusiva d'aquesta taula, sinó que s'estén a tots els membres que participen en l'organisme i, en particular, a totes les persones implicades en la situació concreta que s'està desenvolupant, que comparteixen la responsabilitat de tenir cura de tots els cossos que en fan part.

Instantània d'una nova institució

Taules situacionals

Maneres de col·lectivitzar

Mòniques

Es diuen *mòniques* tots els membres del Santa Mònica que, escollits anualment per una convocatòria pública, passen a fer part dels gremis, una modalitat específica de col·lectiu en funcionament al centre. El treball col·lectiu de les mòniques consisteix en una reinterpretació constant dels continguts del centre, amb una lògica de transmedialitat i uns objectius de mediació determinats internament i col·lectivament.

Tal com indiquen les bases de la convocatòria específica, no es fa una crida a les mòniques a presentar-se amb un projecte pensat prèviament, sinó mitjançant un escrit que reflecteixi les motivacions per treballar en l'àmbit específic de transmedialitat de què s'ocupa el gremi del qual volen fer part. La seva participació es pot renovar per convocatòria fins a un màxim de dos anys seguits, amb la intenció que algunes de les mòniques puguin traspasar testimonialment les pràctiques i els coneixements adquirits durant un any de relació amb l'organisme del Santa Mònica, de manera que poden actuar com a transmissors vius de la col·lecció immaterial de coneixements, afectes, prototips i pràctiques que s'acumula progressivament als gremis amb les accions de les mòniques.

Gremis

Els gremis són una tipologia de col·lectiu que fa part del Santa Mònica, actius al llarg d'un any i renovats anualment. Els seus membres, les mòniques, s'escullen mitjançant un procés de convocatòria pública.

La funció principal dels gremis és la de treballar amb una lògica d'escolta activa i reacció sobre els continguts del centre, originant noves creacions que parteixin d'exercicis de transmedialitat d'acord amb diversos objectius definits col·lectivament. Les accions transmedials desenvolupades pels gremis no responen a exigències ni objectius marcats pel centre, sinó que s'han d'entendre com a prototips, formes experimentals de prova i error a partir d'uns objectius de recerca que cada gremi ha pactat prèviament amb el Santa Mònica i amb la resta de col·lectius que d'alguna manera s'hi veuran implicats.

Si un prototip transmedial proposat per un gremi es considera revisable, el gremi pot decidir seguir desenvolupant-lo en una versió actualitzada, com a part del procés de recerca experimental. Si, al contrari, un prototip transmedial es desenvolupa i es prova amb èxit en diverses ocasions i s'acaba estabilitzant, el gremi corresponent pot proposar al Santa Mònica convertir-lo en un dispositiu integrat, amb la qual cosa passa a tenir un caràcter permanent dins de la institució, i es busca amb el centre la manera d'executar-lo amb recursos propis o, si cal, proposant

Els prototips desenvolupats per les mòniques, que poden treballar en una escala reduïda i amb lògiques de petit format, a la llarga han de tenir en compte la dimensió pública que exigeix el marc institucional des del qual operen. Per tant, els prototips transmedials no han de perdre mai de vista un objectiu principal de mediació que comporta allunyar-se de les dinàmiques endogàmiques que el Santa Mònica té la responsabilitat pública d'evitar i trencar.

Actualment, els set gremis actius al Santa Mònica es defineixen per les àrees de recerca en transmedialitat i mediació des de les quals operen: comunicacional, digital, editorial, educativa, espacial, gastronòmica i participativa.

una ampliació d'aquests recursos.

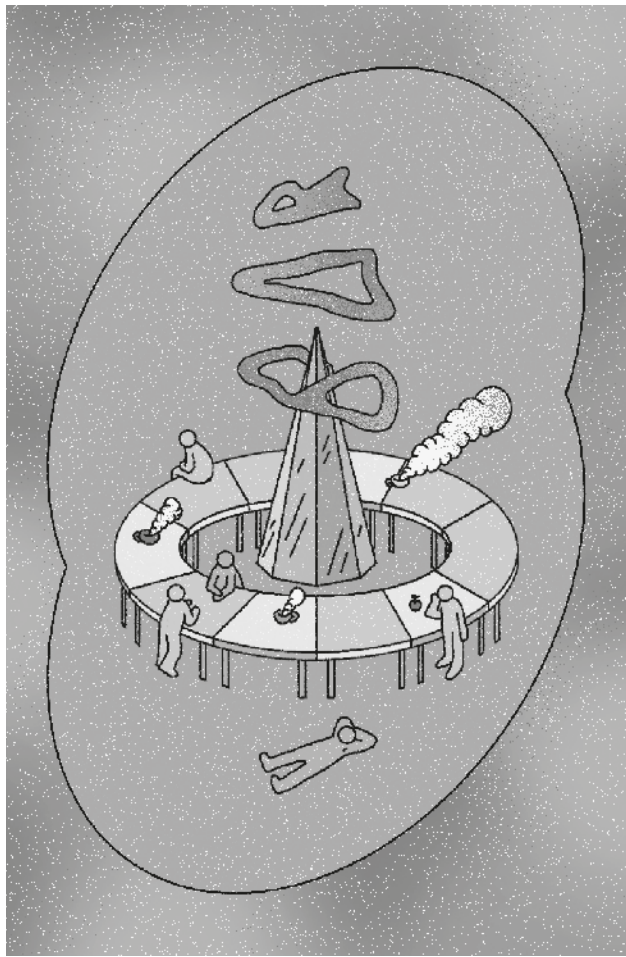

Bar

El bar és un espai físic concret del Santa Mònica, situat a la primera planta del centre. Encara que aquest espai no tingui moltes de les característiques habituals d'un bar, com el servei continu de begudes i aliments, sí que en té algunes altres que justifiquen aquesta denominació: és un espai informal i d'accés lliure, amb tauletes a disposició del públic i màquines d'autoservei amb diversos productes de consum. En definitiva, es tracta d'un lloc on la gent pot estar-s'hi còmodament, llegint, treballant o senzillament passant una estona distesa en un espai públic d'excepcionalitat al centre de Barcelona, un espai on el consum és possible però no obligatori.

El bar funciona també com a espai llindar de la institució, amb una programació pròpia i periòdica que no està forçosament connectada de manera temàtica amb les situacions troncats o els cicles expositius. De forma ininterrompuda, cada dimarts s'hi programen sessions de vídeo, cada dimecres sessions de so i cos, i cada dijous sessions de paraula. Aquestes sessions estan programades per col·lectius externs convidats al Santa Mònica que, amb un repartiment rotatiu, duen a terme les seves programacions de manera interdependent i consensuada, és a dir, en diàleg entre ells. A més d'aquests col·laboradors externs, altres col·lectius interns del Santa Mònica, anomenats *col·laboratoris*, s'encarreguen de nodrir la programació dels dimarts de vídeo, els dimecres de so i cos i els dijous de paraula.

Una de les estratègies darrere de la proposta d'aquesta mena de programació regular en un espai informal que funciona com si fos un bar és consolidar els públics interessats en cadascun dels formats proposats, recuperant una certa vinculació amb l'espai que s'inspira en una cultura de club que es troba en vies d'extinció: la programació ideada per diversos col·lectius en diàleg genera una coherència interna entre les sessions anuals que es reparteixen, una coherència que repercuteix en el fet que el públic sigui assidu a la trobada setmanal, independentment de la sessió particular programada i del col·lectiu concret que l'hagi proposat.

Col·laboratoris

Els col·laboratoris són grups oberts de debat que es reuneixen periòdicament al Santa Mònica amb la finalitat de debatre críticament i redibuixar els límits d'una disciplina en la qual els seus membres se senten reconeguts. En aquestes trobades, els membres dels col·laboratoris s'ofereixen mútuament un acompanyament creatiu basat en els vincles afectius que s'hi estableixen.

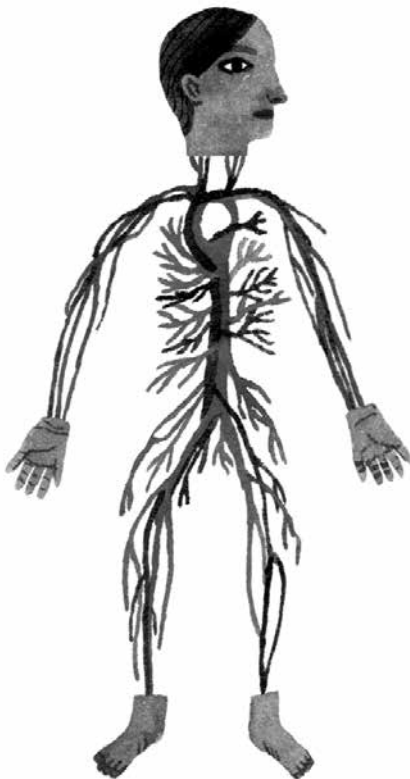
L'estructura, la metodologia i els objectius específics d'aquests grups són variables, definits internament per cadascun. La seva composició es dona per diversos canals: els membres que els integren poden haver participat en un taller de temàtica anàloga a la del col·laboratori, s'hi poden haver presentat en una convocatòria dedicada o hi poden haver entrat mitjançant un convit específic per part de membres actius al Santa Mònica. Això comporta que la composició d'aquests grups sigui oberta i que eventualment pugui ampliar el seu cercle a altres persones externes interessades.

Pel fet que els membres d'aquests grups hi puguin entrar per vies d'accés molt diverses, el Santa Mònica acompanya metodològicament la seva formació a través de tres fases diferenciades. La primera, de coneixement i reconeixement entre els membres, és una fase exploratòria en què no s'estableix encara cap mena de relació contractual amb el centre i que, per tant, no implica cap mena de responsabilitat de cap de les parts. Al llarg d'aquesta primera fase, els membres del col·laboratori disposen d'un espai al centre on es poden trobar periòdicament i avaluar internament i sense pressions externes el seu desig de conformar-se efectivament com a col·lectiu estable.

Una segona fase consisteix a definir una estructura, una metodologia i uns objectius de grup, elements que faran possible l'entrada en la tercera i darrera fase, la d'estabilització, definida per una relació contractual amb el Santa Mònica que detalla les responsabilitats derivades de la metodologia i els objectius pactats prèviament.

La tasca dels col·laboratoris està vinculada a la programació específica del bar del Santa Mònica, un espai on tenen reservades algunes sessions obertes al llarg de l'any per mostrar públicament els resultats dels

seus respectius desenvolupaments i trajectes com a grup. Acompanyant les tres línies obertes de programació del bar, el Santa Mònica preveu un mínim de tres col·laboratoris com a part de la seva estructura: el col·laboratori de vídeo, el col·laboratori de cos i el col·laboratori de paraula.

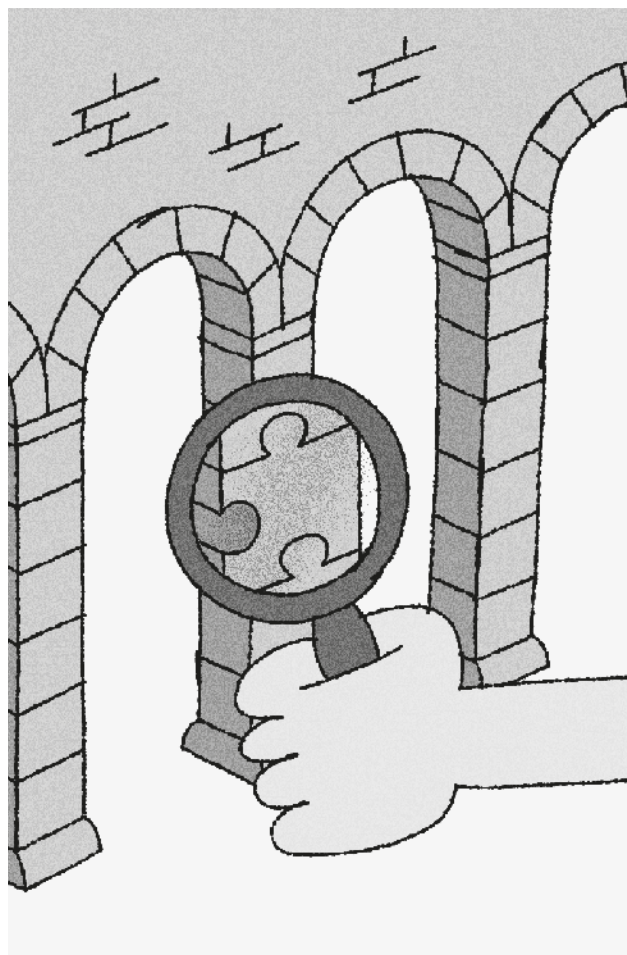
Comitès instituent

Els comitès instituent són una tipologia específica de col·lectiu que opera com a part de l'organisme del Santa Mònica. A diferència d'altres col·lectius, no tenen la funció de generar obra, dispositius ni accions concretes per al centre, sinó que funcionen com a grups de recerca transversals sobre qüestions considerades troncal dins de la institució. En aquest sentit, la seva tasca, de naturalesa tant investigadora com consultiva, aconsegueix contaminar tots els processos oberts dins de l'organisme, així com particularment cadascun dels col·lectius sobre els quals recauen les seves línies de recerca.

Actualment, entre les qüestions troncal de la institució es troben la idea d'utopia, la desjerarquització institucional, la responsabilitat pública davant dels oligopolis digitals, l'anàlisi sobre els contraimaginari postpandèmics, l'accessibilitat en l'àmbit de les arts, i l'ecologia aplicada a la pràctica institucional. Cadascun d'aquests temes incideix plenament en les funcions institucionals i en les línies de programació del Santa Mònica. Tot i que no existeix una correspondència exacta entre aquestes qüestions i el nombre de comitès instituent actius al centre, el Santa Mònica treballa per activar-los i mantenir-los en funció de les possibilitats i les urgències de cada període.

Les tasques de recerca d'aquests comitès instituent no se situen en un pla estrictament teòric, sinó que deriven en assajos oberts i prototips que prenen el Santa Mònica com a banc de proves a petita escala, com un laboratori institucional on assajar estratègies que es puguin ampliar posteriorment en altres àmbits i escales. Un dels objectius implícits d'aquests grups és que, després una primera fase de recerca que pren el Santa Mònica com un marc institucional subjecte a proves, un marc amb un marge inusual d'experimentació, error i rectificació, els resultats d'aquesta primera fase es puguin aplicar a altres estructures institucionals.

Aquest objectiu secundari dels comitès instituent és un bon exemple de com la nova institució cultural pública pot concebre el seu paper dins d'un escenari institucional i un context social que transcendeixen els seus mateixos límits. La nova institució cultural no ha de ser senzillament un espai d'exhibició i representació,

sinó que pot ser capaç de concebre la singularitat de les seves pràctiques —les arts, potencials activadores d'imaginari i conformacions simbòliques— com un espai insòlit d'experimentació, com un laboratori des del qual aspirar a contribuir a una remodelació de les estructures institucionals que regulen el conjunt de la societat.

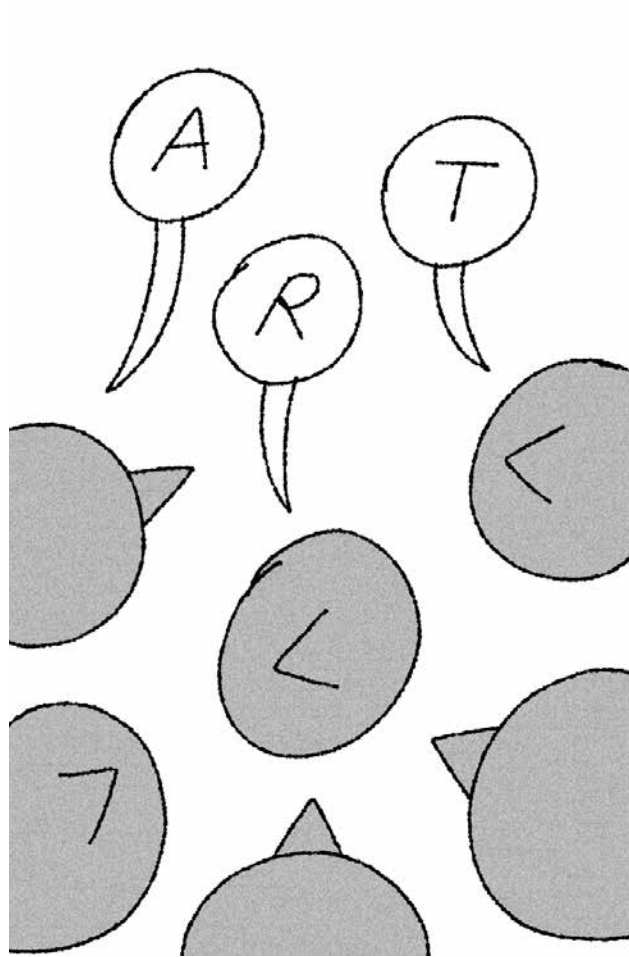
Assemblea d'artistes

L'assemblea d'artistes és un òrgan particular i obert del Santa Mònica, susceptible d'activar-se en períodes concrets per alimentar de manera participativa una situació o un cicle de programació. La primera assemblea d'artistes del Santa Mònica, centrada en el tema de la utopia situada a l'espai particular de la Rambla de Barcelona, la van conduir i curar Itziar González i Elena Blesa juntament amb la direcció del centre.

Amb l'assemblea d'artistes, el Santa Mònica atempta radicalment contra la concepció individual i l'estructura jeràrquica de la creació artística i, en particular, dels formats expositius. Amb l'activació d'una assemblea, el centre oxigena les seves dinàmiques institucionals, accionant situacions particulars mitjançant la cooperació i la deliberació conjunta. L'assemblea no està regida per una lògica de majories, sinó per la capacitat de comunicació, escolta i acord acompanyada per un equip motor que la condueix i la cuida.

La metodologia amb què el Santa Mònica activa una assemblea d'artistes parteix d'una acció conjunta de federació de competències entre tots els membres, enteses no com el que cadascú aporta com a capacitat o experiència, sinó com el que cadascú escull comprometre's a posar com a recurs comú en una configuració col·lectiva prèviament definida i determinada. La federació de competències esdevé aleshores una estratègia creativa per assolir uns objectius comuns.

Aquesta pràctica, que persegueix també un exercici de redistribució pressupostària i dels recursos assignats a una situació o cicle determinat, respon a l'objectiu del Santa Mònica de concebre l'art com un aparell actualment a disposició de la ciutadania, i no únicament com a propietat d'un sector específic. Per aquesta raó, les crides a fer part de l'assemblea no només s'adrecen a artistes professionals, sinó també a totes les persones que se senten interpel·lades per la temàtica, pels processos col·lectius i per la paraula *art*, entesa com un mecanisme d'activació d'imaginariis.

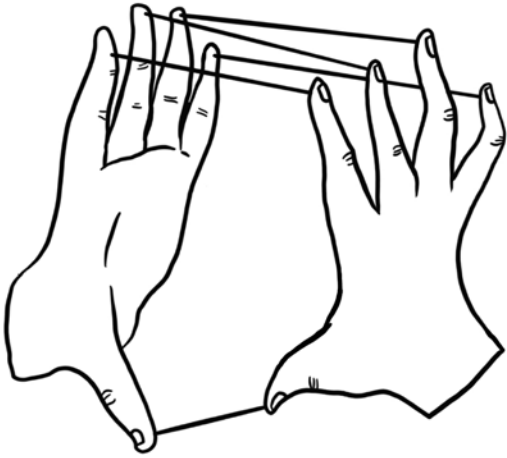
(crear) Situacions

El programa de formació del Santa Mònica es titula *(crear) Situacions* per la seva vinculació directa amb cadascuna de les situacions o cicles de programació que acompanya. Aquest programa, que analitza des de l'interior aquests cicles, així com els trajectes i els desenvolupaments que són a la base de la seva creació, és una eina pensada per comprometre's i impregnar-se de la metodologia del Santa Mònica des de les entranyes d'una institució amb unes funcions i unes pràctiques particulars i heterodoxes.

Amb aquest programa, el Santa Mònica obre les portes a persones interessades en la curadoria com a pràctica d'atenció i cura i en els processos relacionals que aquesta concepció comporta. El programa posa el focus, d'aquesta manera, en les modalitats de cocreació situada entre els membres actius al Santa Mònica, organitzats en diversos col·lectius, així com en el context específic en què es dona una situació i actua socialment, interpretant i reactivant processos diversos que s'han donat dins de la situació o el cicle actius.

L'estructura docent de *(crear) Situacions* està formada majoritàriament per membres de col·lectius en actiu al Santa Mònica, que hi activen una altra manera de retorn de les seves pràctiques. La docència es complementa amb invitacions a persones externes vinculades al nucli temàtic de la situació en curs.

El programa finalitza en cada edició amb l'acció pràctica d'idear i activar col·lectivament, entre totes les persones participants, un prototip que es pugui desenvolupar al centre. L'activació pública d'aquest prototip, en el cas que sigui necessari o desitjable, es fa durant els períodes de muntatge i transformació entre una situació i la següent, en els quals el centre continua estant obert al públic. Amb aquesta pràctica d'integració en les metodologies del centre, les persones que participen a *(crear) Situacions* passen a ser provisionalment artífexs del prototipatge d'una possible situació de format reduït, pas previ a la possibilitat d'esdevenir membres actius en altres estructures més estables de l'organisme del Santa Mònica.

Direcció

La direcció és l'òrgan més neuràlgic i de més responsabilitat dins de l'organisme del Santa Mònica. Se selecciona mitjançant una convocatòria pública externa i té una temporalitat contractual de quatre anys, renovable a quatre més.

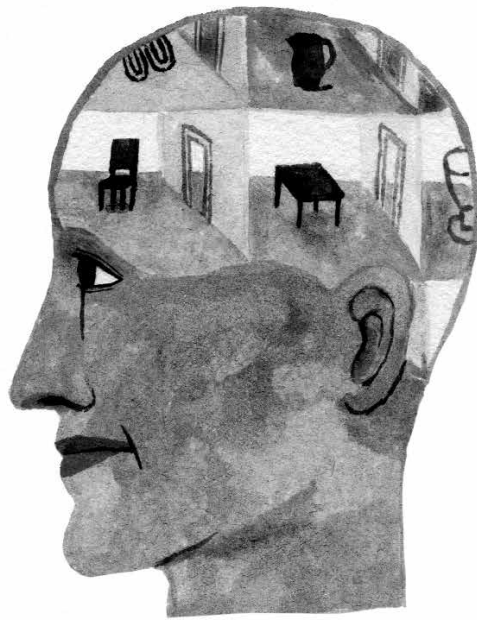
Encara que, per la definició i les bases dels seu procés de selecció, el càrrec de direcció recaigui sobre una única persona i no sigui, per tant, un òrgan col·lectiu, la direcció actual actua fragmentant la majoria dels seus àmbits d'actuació i compartint-los entre diversos col·lectius amb funcions diferents, dels quals sovint fa part. Col·lectius com els comitès institutius, les taules situacionals o els gremis, a més dels equips permanents, actuen conjuntament amb la direcció en la concepció de les línies de programació i les orientacions generals del centre. Alhora, la direcció actual també aposta per obrir, compartir i col·lectivitzar la presa de decisions i la governança en el pla pràctic. Sempre que sigui possible, les decisions en cadascun dels col·lectius que conformen l'organisme es prenen de forma horitzontal i deliberativa entre totes les persones que els integren, en un exercici de desjerarquització institucional.

Aquesta tendència cap a una estructura i unes pràctiques més horitzontals no invalida ni minimitza, però, l'àmbit de responsabilitat de la direcció, en qui recau en darrera instància per la definició mateixa de la institució. Per aquest motiu, seguint l'escala de responsabilitats del Santa Mònica, sempre que no sigui possible l'acord entre tots els participants d'un col·lectiu en una deliberació, són els òrgans responsables els qui l'assumiran. I en les situacions límit en què, per manca de temps o acord, tampoc no es pugui resoldre col·lectivament entre els membres dels òrgans responsables, és la direcció qui actuarà íntegrament en la presa de decisions.

Instantània d'una nova institució

Direcció

Maneres de col·lectivitzar

Equips permanents

Fan part dels equips permanents del centre tots els membres de l'organisme del Santa Mònica que hi tenen una relació contractual de permanència. Tot i que les seves funcions estan definides per una divisió de papers que consta en la definició de cadascuna de les places estructurals que ocupen, el Santa Mònica aposta per una certa contaminació entre elles. I aposta també per una certa dissolució del binarisme tradicional entre les tasques considerades creatives i les executives dins de la totalitat del que fa cadascuna de les persones que integren l'organisme. Per aquesta raó, s'abandona la denominació habitual d'equip tècnic i se substitueix per l'apel·latiu permanent, que posa l'accent en la temporalitat específica i constitutiva amb què cadascuna de les persones que en fan part es relaciona amb el centre.

Els equips permanents no estan formats només per les persones que habitualment treballen des de l'espai d'oficines del centre. També en fan part, integrant-se en l'organisme del Santa Mònica, diversos col·lectius de persones que, en relació amb processos de selecció que es donen mitjançant concursos públics, es troben amb el centre en una relació laboral de continuïtat, de més o menys durada en funció dels seus contractes específics. Entre aquests col·lectius hi ha el personal de sala, l'equip de muntatge, el personal de seguretat, el personal de neteja i el personal de manteniment. Tots tenen també, en diversos graus, i mitjançant diversos tipus de contracte laboral, una relació de permanència amb el Santa Mònica.

MANERES

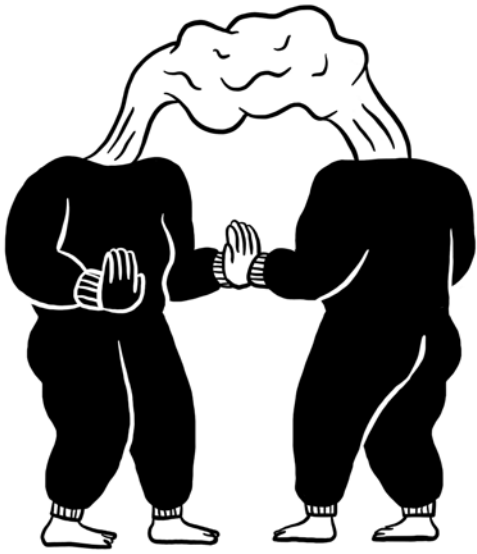
D'ESTAR

Cossos

L'organisme del Santa Mònica està format per una gran diversitat de cossos. Sumats als cossos humans, membres actius que, organitzats majoritàriament en col·lectius, posen en marxa processos artístics que deriven en accions públiques, cal considerar també cossos d'altres característiques, sense els quals l'organisme del Santa Mònica no seria possible: des de cossos biològics no humans, animals, vegetals o microbians, fins als diferents artefactes tècnics que subjecten tota l'estructura institucional i de programació del centre, cossos organitzacionals, cossos legals i obres artístiques, entre altres.

En els desenvolupaments que estan actius al Santa Mònica no només són imprescindibles tots aquests cossos en si mateixos, entesos com a components individuals, i les seves singularitats. També són particularment importants, irremplaçables, totes les relacions que s'hi estableixen. La pràctica institucional del Santa Mònica comença, abans que res, per reconèixer la importància d'aquestes relacions, i consisteix essencialment a provocar-les, escoltar-les, atendre-les i interactuar-hi, en activar i dialogar amb aquestes relacions múltiples que es donen entre cossos de naturalesa diversa, individuals i col·lectius, i en cercar altres maneres mitjançant les quals poden existir i actuar.

Cal entendre la pràctica relacional del Santa Mònica com una manera oberta i experimental de provocar una circulació entre una possible audiència i diversos cossos artístics —les obres artístiques i qui les crea. Tanmateix, també cal entendre-la, per extensió, com una pràctica política de posar constantment a prova maneres contrahegemòniques de relació entre cossos, potser més capaces que les hegemòniques d'equilibrar les formes de subjugació que operen en l'àmbit local i global, i que es materialitzen en iniquitats socials, econòmiques, territorials i ecològiques. Avui és urgent pensar, particularment des de les arts com a formes d'imaginació radical, en altres maneres de relació entre cossos com a fórmules de col·laboració i cooperació davant de les diverses emergències que patim.

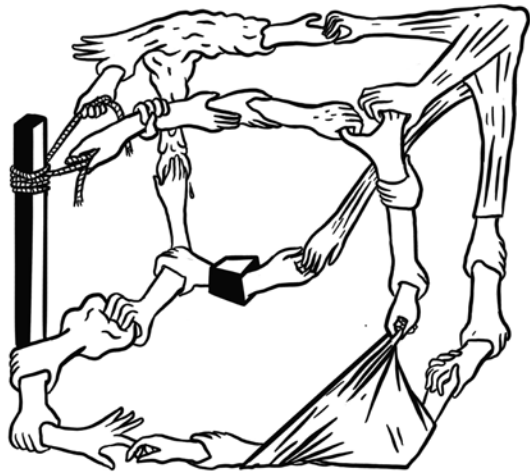

Membres

El Santa Mònica disposa de múltiples canals a través dels quals les persones interessades poden participar en les seves línies d'acció. Aquestes formes de participació suposen diverses vies d'entrada en l'organisme del Santa Mònica i són vehiculades principalment a través d'invitacions directes per algun col·lectiu actiu a l'organisme, de convocatòries públiques obertes al conjunt de la ciutadania o dedicades a un perfil professional concret, i de crides a la participació mitjançant algun taller, curs o acció particular, entre altres.

Es considera membre del Santa Mònica qualsevol persona que, convidada a participar-hi, ja sigui per designació directa o per convocatòria pública, passi a activar-se en la generació de processos i de futurs resultats que es puguin integrar en la programació del centre. El que marca la condició de membre, per tant, no és una participació puntual, sinó una relació laboral d'obligatorietat i corresponsabilitat amb el centre i els seus col·lectius i, en conseqüència, una retribució calculada d'acord amb la quantitat de temps que el membre dedica a l'organisme.

Tots els membres del Santa Mònica s'agrupen com a part d'un col·lectiu en alguna de les modalitats previstes en l'organisme, i la participació en aquests col·lectius es reconeix nominalment en els crèdits de les diferents accions de les quals fan part, així com en els canals de comunicació generals del centre.

Col·lectius

L'acció del Santa Mònica es duu a terme majoritàriament a través de col·lectius, grups de persones que actuen conjuntament amb uns objectius i unes metodologies definits provisionalment. El centre considera la creació, el manteniment i la cura dels col·lectius, així com la seva assignació de funcions concretes, una de les tasques principals de la institució. D'acord amb aquestes funcions que se'ls assignen, es poden distingir diverses categories de col·lectius en funcionament al Santa Mònica: els gremis, els comitès instituent i els col·laboratoris, amb una durada anual i renovable; els col·lectius implicats en cadascuna de les situacions o cicles que conformen la programació anual, amb una durada variable que depèn de les necessitats de la situació concreta; els col·lectius externs implicats en la programació del bar, i, per últim, els equips permanents del centre.

Com que tots els col·lectius en funcionament al Santa Mònica impliquen una forta convivència en un espai i un temps compartits, tots tenen un accent marcadament local. Tot i així, les tecnologies digitals permeten que la feina en alguns dels col·lectius es pugui estendre també més enllà de l'estricta localitat. Actualment, col·lectivitat i digitalització estan relacionades mútuament en bucles de retroalimentació entre els efectes tècnics i les respostes socials. I, en aquesta retroalimentació, el Santa Mònica cerca punts d'equilibri que permetin incloure membres no locals en una experiència col·lectiva que es basa en gran part en el fet de compartir un mateix lloc geogràfic durant un període concret.

El Santa Mònica considera que l'acció col·lectiva és una gran aportació tant per als seus membres com per al context en què opera. Atès que integra les diferències personals en l'acció conjunta, qualsevol pràctica col·lectiva és també necessàriament font de diàleg i de conflicte, fet que enriqueix l'experiència. A més, la feina col·lectiva genera per a les persones que hi participen una esfera de professionalització no tan basada en el nom i el pòsit curricular, com ha estat habitual en el sector artístic i tants altres, sinó en una xarxa transdisciplinària de relacions que crea

Apostar per la feina en col·lectiu, en comptes de fer-ho per la individual que ha caracteritzat històricament els àmbits de la creació i l'exhibició, comporta una sèrie

lligams, afinitats i futurs desenvolupaments professionals.

d'implicacions profundes en la institució. Entre aquestes destaquen una reconcepció radical de la propietat intel·lectual i una actualització del concepte d'autoria, que deixa d'entendre's com una pràctica nominal i impermeable per passar a concebre's com una pràctica necessàriament líquida i escampable.

Això no vol dir —com pot suggerir una lectura superficial— una aposta per minimitzar la importància del subjecte creador. Al contrari, precisament la naturalesa conflictual de qualsevol feina col·lectiva parteix de la suma de les singularitats de cadascun dels membres. L'acció col·lectiva no s'ha d'entendre com un acte de renúncia i simplificació, com un exercici per arribar a un denominador comú que elimini les tensions i els conflictes. Inversament, la col·lectivització s'ha de concebre com una font de riquesa que sorgeix de la suma de subjectivitats en conflicte, d'una tensió inherent a la mateixa col·lectivitat que, amb l'escolta i el diàleg, és capaç d'enriquir els trajectes i els desenvolupaments que se'n deriven.

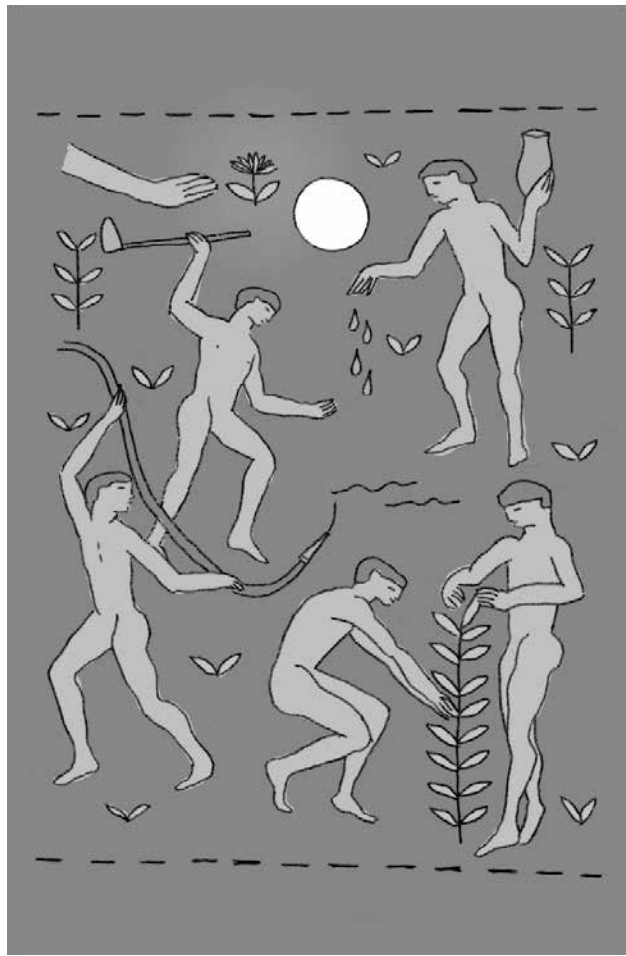

Comunitat

En el marc de la seva tasca institucional respecte a les col·lectivitats, el Santa Mònica evita la utilització del terme *comunitat* perquè entén que aquesta denominació pot comportar una conformació grupal que excedeix els seus límits com a centre d'art i que necessàriament s'ha de constituir, si és que es constitueix, fora dels marcs de la institució.

La comunitat és un estadi posterior o madurat de la pràctica col·lectiva en què els conflictes i les contradiccions passen a un segon terme en benefici d'un acord compartit sobre allò comú. En coherència amb la seva definició de la pràctica col·lectiva que provoca, doncs, la comunitat no és reconeguda pel Santa Mònica com a part de la seva acció institucional. Al contrari, el centre aposta per mantenir els col·lectius en un estadi previ a aquesta categoria, amb l'objectiu d'evitar condensar en un denominador comú les singularitats i diferències dels membres que els componen. La tasca del centre consisteix a preservar aquestes singularitats com a part fonamental i constitutiva de l'acció col·lectiva que es practica en el seu organisme.

Per aquest motiu, dins del Santa Mònica cal concebre la comunitat com un horitzó desitjable però irrealitzable dins dels seus límits, un motor que se situa com l'extrem oposat de l'individualisme i que, en contraposició a aquest, posa en moviment la pràctica col·lectiva, la fa fluctuar en una dinàmica de tensions que activa tota la potencialitat del col·lectiu.

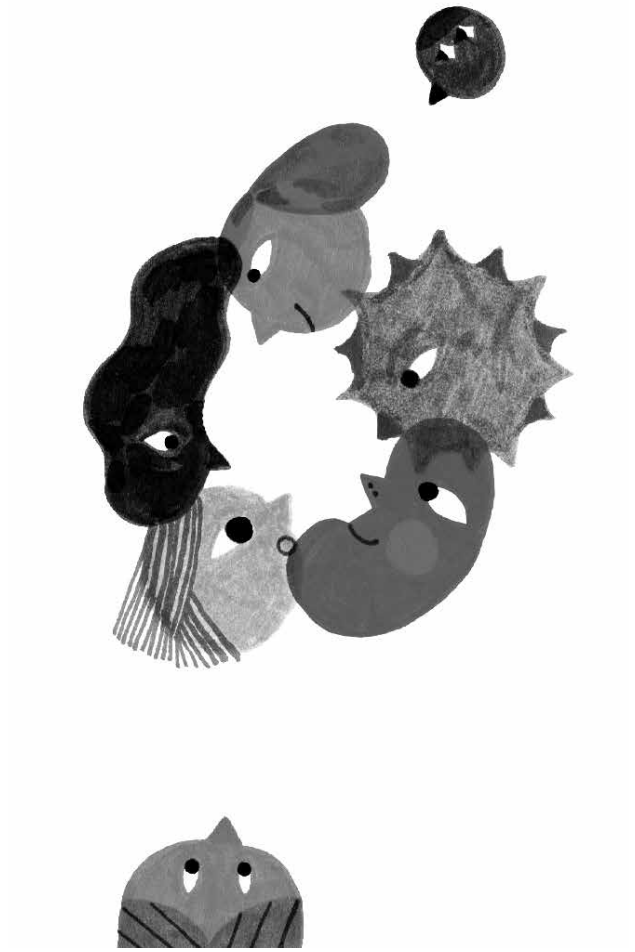

Artífexs

Artífex és un terme genèric que serveix per designar tots aquells cossos que participen activament en la creació de les situacions o els cicles de programació. El terme, en un marc institucional com el del Santa Mònica, apareix com a substitut del que seria habitual en altres espais, *artista*, precisament per subratllar, d'una banda, el matís restrictiu que activa aquesta paraula en la seva accepció professional, una restricció que s'allunya de la voluntat d'obertura del centre, i, de l'altra, la problemàtica de separar estrictament una funció artística d'una de tècnica entre els membres d'un organisme que apunta a una certa dissolució de papers.

Com a artífexs cal entendre, dins de cadascuna de les situacions o dels cicles de programació que activa el centre, tots aquells cossos que hi actuen, organitzats a diferents nivells: des d'artistes que fan part del nucli expositiu central, creant-hi i introduint-hi obra de nova producció i pensada per a aquest context específic, fins a altres agents que hi participen des d'una posició secundària o derivada, actuant com a satèl·lits del cicle en la creació o execució d'accions específiques que l'acompanyen. Tots plegats actuen com a parts d'un cos col·lectiu i compartit, i s'integren més o menys en el procés de curadoria d'aquesta situació particular.

Artífexs, per tant, són tots aquells cossos convidats a fer part d'una situació o cicle concret de programació, que es vinculen amb el Santa Mònica amb una temporalitat definida, variable en funció de les necessitats del cicle del qual fan part, i que fan part activa de la curadoria de la situació.

MANERES

D'INSTTUIR

Institució (cultural i artística)

A diferència de l'organització, que té com a objectiu la producció de béns o serveis, la institució té l'objectiu de generar una modalitat específica de relació social d'acord amb unes funcions i unes estructures específiques. La seva existència es fonamenta en la trama simbòlica i imaginària en què prenen sentit les relacions humanes, on opera generant a través del llenguatge una bretxa d'intersecció entre els cossos individuals i l'estructura social.

El llenguatge té, doncs, un paper institucional primordial de connexió simbòlica entre les percepcions individuals i les representacions col·lectives que ens cohesionen socialment. Per aquest motiu, la institució cultural o artística es troba en una situació privilegiada, ja que el seu camp d'acció, les arts, té com a finalitat generar noves formes i obertures de llenguatge que modulen, reinterpreten i actualitzen la manera que tenim d'explicar-nos com a societat.

No obstant això, una institució cultural i una institució artística no s'han de confondre. Entre totes dues hi ha una diferència capital. La primera s'emmarca en la solidificació d'aquestes obertures de llenguatge. La institució cultural pren les arts, les reassignifica en un context determinat, les ordena i les empaqueta com un cos identitari al servei de l'entorn en què actua. Aquesta és pròpiament una acció institucional, en el sentit fort de la paraula, que parteix del que ja s'ha instituït, és a dir, de pràctiques artístiques ja demarcades, circumscrites en un conjunt coherent, identificable i relatable.

La institució artística, en canvi, vista des d'aquesta perspectiva, es pot arribar a llegir com una contradicció, ja que les pràctiques artístiques se situen en un moment previ a la solidificació cultural, un estadi en què l'acció és encara indeterminada, experimental, en què les seves actuacions no estan encara lligades a un discurs de conformació comunitària. L'explicació d'aquesta contradicció aparent rau en el fet que una institució artística —sintagma format per dos termes en tensió— només es pot explicar en la fase prèvia al moment en què l'acció artística queda instituïda, quan es troba encara en una disposició instituent, processual, no definida.

El model del Santa Mònica consisteix precisament a bascular entre aquests dos patrons institucionals: un d'evident i sòlid, per ser el més estès entre les pràctiques institucionals identificables, i l'altre aparentment contradictori, experimental i inevitablement esmunyedís. Aquest model consisteix a reinterpretar l'acció institucional artística com la instauració i la cura de col·lectius en moviment constant, així com a entendre les derivacions creuades que es produeixen entre ells com un magma, com una performativitat mai no solidificada permanentment que és també, en si mateixa, una acció artística. Per aquest motiu, en conseqüència, el Santa Mònica percep la seva funció tècnica o executiva al mateix nivell que les accions artístiques que acull, programa i provoca, en una relació horitzontalitzadora i integradora en un flux únic.

El Santa Mònica, en aquest sentit, actua alhora com a institució artística i cultural, posant en moviment els diversos processos derivats de l'acció col·lectiva i, al mateix temps, solidificant provisionalment els resultats com a mostres públiques. El moviment continu entre aquests dos pols és una de les característiques destacables del model del Santa Mònica: és la que reconeix la institució com una estructura performativa, porosa i mutant.

Negació

La institució manté una relació constitutiva amb la categoria de negació. Aquesta negativitat no es refereix als efectes, sinó a la naturalesa mateixa de l'acció instituent. És a dir, la institució, per la seva mateixa definició, porta implícit el mecanisme de definir què és el que no fa part de la seva missió institucional i, per tant, no es constituirà com a element nodridor de l'organisme que provoca el seu propi moviment instituent.

L'organisme actual del Santa Mònica reconeix com a negacions, en primer lloc, totes les pràctiques que no respecten el codi de conducta marcat per la institució, és a dir, totes les pràctiques que no van acompanyades d'una dimensió de respecte, reconeixement compartit i cura que reclama l'organisme col·lectiu del centre. En segon lloc, el Santa Mònica reconeix com a negació totes les pràctiques que comporten la instrumentalització o la subjugació de cossos humans i no humans. Per últim, el Santa Mònica no inclou dins del seu model institucional les accions artístiques que comporten una concepció rígida de l'autoria individual, vinculada a una concepció de la propietat intel·lectual que faci dels processos i els resultats una cosa no repartible i reinterpretable per part de la totalitat de l'organisme.

Fig. 1

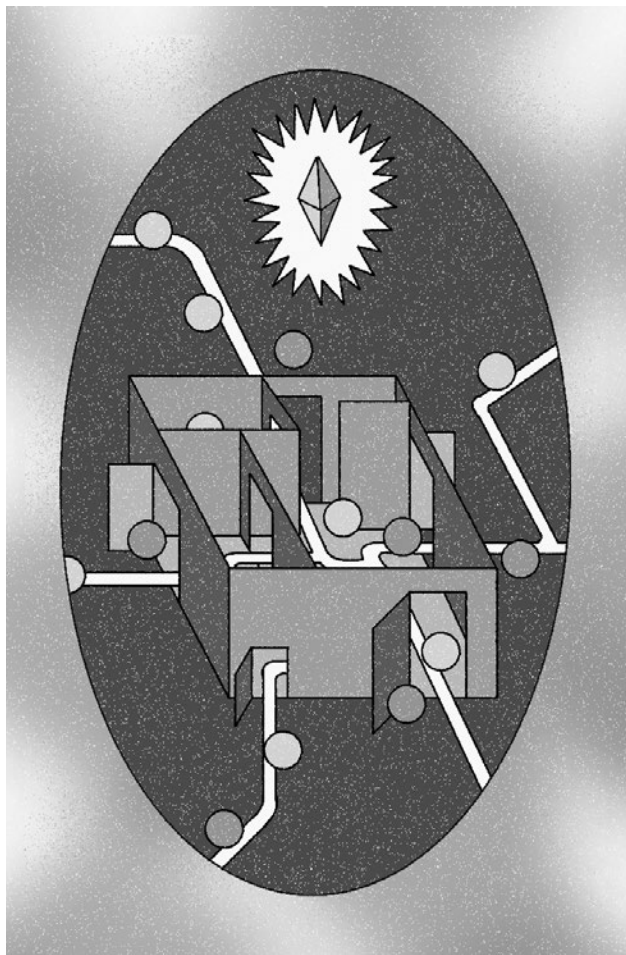
Fig. 2

Educació

El Santa Mònica reconeix l'educació com una de les seves funcions institucionals nuclears. No obstant això, aquí no s'ha d'entendre l'educació com una pràctica reglada, sinó en una accepció més àmplia. Qualsevol acció de mediació entre el centre i la ciutadania té una funció educativa, atès que possibilita i delimita les formes d'accés, participació i contribució de les persones a la vida cultural. El Santa Mònica concep com a educació, per tant, totes aquelles accions que reflexionin de manera específica sobre el seu potencial educatiu i que tinguin en compte les necessitats de les comunitats a les quals volen arribar.

La funció educativa de la institució artística i cultural és transversal a totes les seves àrees, la qual cosa implica que s'han de pensar integralment, dedicant temps i recursos a coordinar agents i dissenyar estratègies compartides. Aquesta és una responsabilitat compartida per totes les institucions culturals, però que resulta del tot ineludible en les de titularitat pública. L'objectiu de la mediació educativa no ha de ser crear nous públics, sinó garantir el dret a la cultura. Per aquest motiu, cal que les accions educatives es pensin seguint una lògica de participació i no de consum cultural.

Finalment, tot i que la mediació educativa va més enllà de les accions que les institucions fan amb els centres educatius de l'entorn, és imprescindible pensar també la relació amb aquests centres com a espais democratitzadors on les persones sovint tenen les primeres experiències de participació en la vida cultural.

Malestar

Una de les funcions de qualsevol institució — que sempre implica alguna mena de pacte entre persones que es volen agrupar — és disposar de mecanismes de defensa contra els malestars que cada persona suporta individualment. Els individus es reuneixen en institucions per construir defenses comunes, que són precisament els elements estructurals de la institució i fan part dels seus objectius i les seves modalitats de funcionament. Definir les institucions socials i culturals en termes de mecanismes de defensa contra les angoixes individuals, mitjançant el que els llenguatges artístics són capaços d'aportar, permet llegir els vincles interpersonals des de la perspectiva de les relacions dinàmiques que s'estableixen entre individu i societat.

Malgrat tot, més enllà d'aquesta funció primària del vincle institucional, la institució acaba sent també la font d'altres malestars que reverteixen en els seus membres individuals. El fet institucional en si mateix és al final font de patiment — pels seus contractes, pactes i acords, tant conscients com inconscients — quan se sustenta en relacions asimètriques entre els membres, quan exerceix formes de violència i desigualtat.

I també, fins i tot en models institucionals que fomenten vincles més simètrics i horitzontals, altres elements constitutius de la institució poden ser font de malestar entre els seus membres. Entre aquests elements cal destacar, d'una banda, la manca de comunicació o transparència sobre les causes, els objectes i el sentit de la institució, i, de l'altra, la fractura de la il·lusió dipositada pels membres en el moment de la constitució o d'entrar a fer part de l'organisme institucional, l'esvaïment de les expectatives respecte del projecte institucional i respecte del sentiment de pertinença a un grup del qual s'espera que sigui capaç d'afrontar parcialment les dificultats internes i externes. El malestar és, llavors, provocat per una

El model del Santa Mònica parteix de la base que aquests malestars són inherents a la seva naturalesa institucional — com ho són els subjectius a tota psique individual — i, per tant, lluny de negar-los, cobrir-los o diluir-los, hi ha de prestar una atenció especial en la seva pràctica diària. A través d'una escolta activa d'aquests malestars, a més, ha de ser prou porós per deixar

renúncia forçada a aquestes expectatives inicials.

transformar la seva estructura, les seves premisses i les seves pràctiques quan detecti que poden estar a l'origen d'uns certs patiments generalitzats.

Pel que fa als malestars, és important subratllar també el paper que tenen en la conformació institucional les construccions identitàries i representacionals: els èxits, els desitjos, els valors i les utopies que hi ha al darrere de tota institució, que funcionen com a mecanismes estructurants i defensius. És vital per a qualsevol institució no perdre de vista el paper que tenen aquests mecanismes en les demandes dels seus membres d'institucionalitzar-se. Però és també vital, per tal que aquests mecanismes no capgirin la seva funció i esdevinguin fonts de malestar, que la creació i el manteniment d'aquests mecanismes representacionals, des dels mites d'origen fins als horitzons de futur, siguin dissenyats, construïts, mantinguts i participats activament per tots els seus membres.

Amor

L'amor² és la raó, el fi i el mitjà de les nostres accions i els nostres pensaments, la seva font, la seva forma, la seva estranya matèria. Podem sacrificar fins i tot la nostra felicitat a Eros: més que ser feliços, el que desitgem és estimar i que ens estimin. Fem part d'una cultura que ha fet de l'amor un dels dos pilars que defineixen la nostra identitat. Al cor de la modernitat hi ha un projecte moral revolucionari que ha situat la vida quotidiana, amb els seus trets més ordinaris i mundans, l'amor i la feina, al centre de totes les nostres preocupacions polítiques, econòmiques, socials i materials. La nostra modernitat no consisteix a fer servir objectes tecnològics, sinó sobretot a estimar lliurement algú, independentment del sexe, la classe, l'edat o la religió, i sense cap altre propòsit que no sigui estimar. La modernitat és i ha estat, per damunt de tot, una forma de revolució eròtica.

No obstant això, hi ha alguna cosa que ha impedit complir aquest manament de la modernitat, i és que mai no hem après a estimar. L'amor ha estat el lloc i l'instrument d'una de les dominacions més odioses i perverses: la dominació de gènere. És per l'amor que un gènere ha dominat tots els altres i els ha impedit accedir a les formes més fonamentals de llibertat. Lluny de ser una experiència alliberadora, l'amor ha estat l'instrument de subjugació i violència més estès de la nostra història recent.

La literatura i l'art sembla que sempre hagin parlat de l'amor de manera transversal, obliqua, reduint-lo a l'afecte que provoca en el subjecte i no entenent-lo profundament com una relació. L'art va voler ser la sublimació de l'objecte d'amor en la paraula i el va convertir en una experiència del subjecte i no de la societat: el subjecte mata metafòricament l'ésser estimat per poder-se cantar a si mateix i poder experimentar el cant fora de la relació real. Aquesta és la nostra condició: podem estimar, volem estimar, hem d'estimar, i tanmateix és com si ningú no en sabés res, com si ningú no en tingués cap coneixement cert per transmetre.

L'amor, però, no és una experiència individual, com ha cantat històricament l'art, sinó una relació. Estimar algú és obrir-se a una capacitat mútua de metamorfosi: és disposar-se a ferir-se i a canviar de forma. Cal deixar de concebre l'amor com una experiència del

² Aquest terme s'ha desenvolupat a partir de la conferència d'Emanuele Coccia "Modern Love. Hi ha progrés en l'amor?", celebrada al Santa Mònica el 13 de desembre de 2022. Veure enllaç web 1) pàg. 125

subjecte per passar a fer-ne quelcom constituït de les relacions socials. S'han d'erotitzar les institucions, s'han de repensar els llocs de col·lectivització a través de l'amor.

No construïm cases només per protegir-nos de la intempèrie, sinó també per estimar, per compartir tot el que anima i habita la vida de qui estimem. Una llar és no-més una plataforma, una màquina que transforma la vida d'una altra persona en quelcom habitable, literalment. Mai no habitem l'espai, sinó tan sols la vida dels altres.

Pensar-hi ens hauria d'ajudar a replantejar la llar i la institució del futur. Ens hauríem de preguntar menys sobre la geometria i pensar més en com volem viure. I començar potser a abandonar les formes tradicionals de representació de la llar i altres espais de vivència col·lectiva per començar a imaginar-los des d'altres llocs.

Enllaç web:

- 1) <https://artssantamonica.gencat.cat/es/detall/Modern-Love.-Hi-ha-progres-en-lamor>

Temps públic

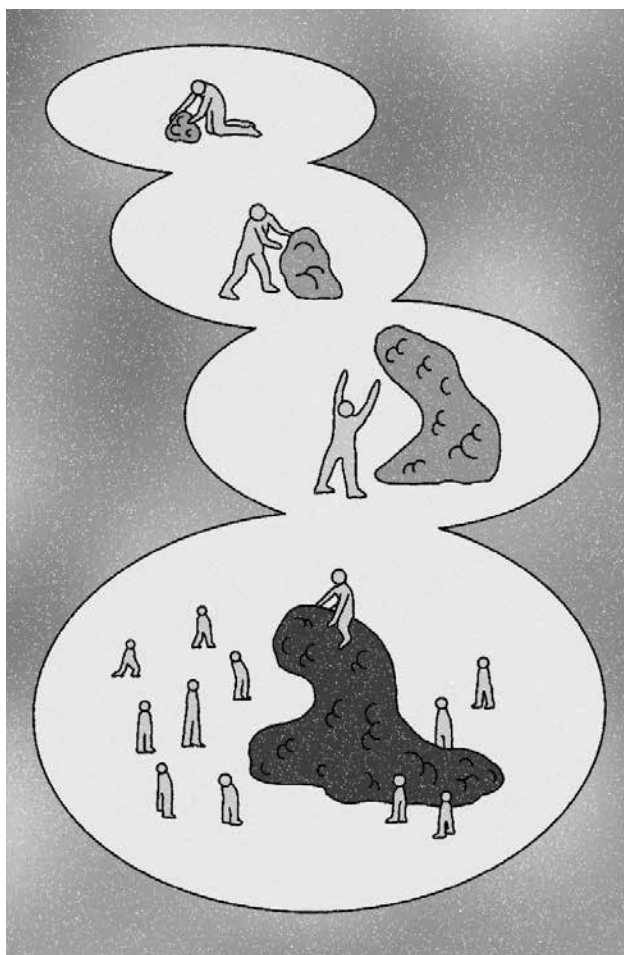
El temps públic és molt més que una suma sincrònica de temps individuals. És un període d'experiència compartida en què l'acció d'una persona es veu afectada de manera conscient per la relació física amb els altres. El temps públic comporta sempre un contracte, ja sigui explícit o implícit, amb unes clàusules que inclouen un cert grau d'implicació i compromís, de responsabilitat, però també d'autoexposició i vulnerabilitat.

La noció de temps públic, i la seva aparició en el context de la democràcia de l'antiga Grècia, és condició de possibilitat tant de l'autonomia com de la interdependència. És a través del que diferents persones pacten implícitament o explícitament quan comparteixen aquesta experiència que es pot garantir en l'acció col·lectiva que cada membre pugui entrar en diàleg amb els altres sense perdre la salvaguarda de la seva subjectivitat.

En un centre d'arts com el Santa Mònica, es produeixen experiències de temps públic de característiques molt diverses, i cadascuna comporta models contractuals específics que es poden il·lustrar mitjançant dos exemples en una certa manera antagònics. En un concert, el temps públic es fonamenta en una distinció radical entre qui té la veu i qui escolta, sobre una llei no escrita que regula els diversos graus d'exposició de les persones participants, així com els seus nivells de compromís i responsabilitat durant l'activitat. En la preparació d'una situació o cicle expositiu, en canvi, l'exercici de curadoria col·lectiva i compartida exigeix una correspondència en el grau d'escolta i atenció entre tots els membres, regulada per un model contractual oposat al primer, un model que tendeix a minimitzar qualsevol mena de diferència en l'ús del temps públic.

El Santa Mònica reivindica la noció de temps públic com la primera condició necessària perquè es produeixin els marcs en els quals desenvolupa la seva funció institucional: la participació, la col·lectivització i l'horitzontalització. La relació que el temps públic genera entre l'esfera privada i la pública és, en si mateixa, una forma específica d'institució que té a veure amb la presa col·lectiva de decisions, accions i experiències futures. Prestar una atenció especial a la noció de temps públic en les pràctiques institucionals, així com a les

especificitats dels seus contractes implícits o explícits, té fortes implicacions que acaben transformant inevitablement l'experiència de les persones que participen en la institució.

Utopia

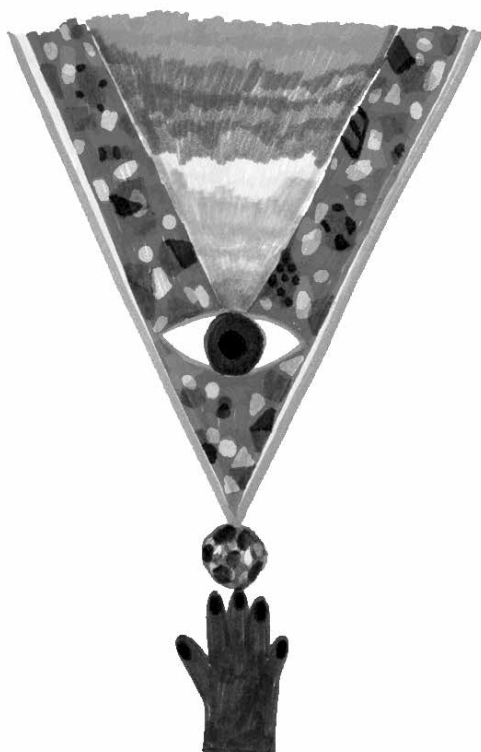
Davant de la successió ràpida de crisis globals des de començaments del segle XXI, les visions distòpiques i apocalíptiques del futur s'han reproduït i estès arreu, especialment en l'esfera cultural. L'esperança d'un progrés social constant s'ha esvaït, les esperances utòpiques s'han esgotat i un altre món ja no sembla possible. En canvi, han predominat en els darrers anys les imaginacions distòpiques sobre el futur, a les quals s'ha sumat la impressió que les institucions, segregades pels seus mecanismes, pels seus circuits tancats i els seus llenguatges especialitzats i limitats, són incapaces d'atendre les urgències o emergències del nostre temps.

Davant de tot això, i amb la impressió que des de fa molt poc està emergint també, de manera paradoxal, un cert desgast generalitzat de les visions distòpiques, que s'està donant subterràniament una certa pulsio social per la utopia i el canvi que, no obstant això, no aconsegueix assentar-se i plasmar-se en paraules, una certa percepció estesa que allò vell està morint i la seva alternativa no pot arribar a florir; davant d'aquest símptoma, el Santa Mònica concep la seva missió institucional com una successió d'experiments que poden contribuir a reobrir els llenguatges amb els quals descrivim el món que habitem. Com a centre d'arts convençut de la capacitat de l'acció artística per obrir noves visions del món, assumeix com a objectiu la construcció d'imaginari sobre i per a un futur desitjable. Concep l'acció artística col·lectiva i les seves pràctiques institucionals com a assajos múltiples, intents d'escapar de les limitacions d'una realitat esgotada i pensar altres formes d'utopia en el nostre temps.

Tanmateix, l'ús del terme *utopia*, històricament atapeït de significats poderosos i ambiciosos, demana una justificació addicional. No és casualitat que la tradició utòpica europea nasqués quan el descobriment del "Nou Món" va despertar un fort desig d'exploració que va anar acompanyat del de colonització, dominació i explotació d'aquests nous territoris desconeguts. La utopia europea va néixer com un imaginari dipositat en un territori inexplorat, encara desconegut, no domesticat: just el revers anhelat del territori propi, controlat i habitat, un lloc que ha evolucionat inevitablement d'una manera determinada, fruit d'una fletxa temporal, d'una història concreta.

El Santa Mònica proposa un exercici de resignificació i restauració, de distanciament respecte del sentit

històric del terme *utopia*, amb l'objectiu d'allunyar-lo de la seva història vinculada al colonialisme — existent encara en l'anhel d'explotació dels espais “verges”, terrestres, extraterrestres i digitals. El terme *utopia* es refereix aquí a l'exercici d'imaginar plans alternatius de realitat i posar-los al mateix nivell que el que es troba davant dels nostres ulls. És l'exercici de pensar en una història reversible que inclou, en ella mateixa, totes les seves possibilitats futures, que apunta a un esdevenir no necessàriament lineal, causal ni evolutiu. *Utopia* funciona en aquests vocabularis com a sinònim de l'acció artística, l'acció que torna visible l'invisible, que imagina i activa les capes latents que l'estat actual de la història ha sepultat, que descobreix o projecta les empremtes esborrades, els estrats que romanen ocults sota els peus de qui transita cada dia per la superfície del que s'ha dit que és.

Nova institucionalitat

La vida humana no es pot reduir a la supervivència. Sempre hi ha un moment en què s'obre l'àmbit dels desitjos, les decisions i les passions que sorgeixen en un context històric fet de relacions socials, polítiques i culturals. El que ens institueix, i el que en conjunt instituïm contínuament, és la xarxa de relacions en la qual el que fem agafa importància en la societat de la qual fem part.

Al llarg dels anys seixanta i setanta del segle xx, en el marc del que es pot anomenar la primera onada de la crítica institucional, es va generar una forta contraposició entre institució i moviments socials. El conservadorisme de moltes de les institucions d'aquell moment va contribuir al convenciment que aquestes dues realitats eren irreconciliables.

Per superar aquesta lògica binària, cal un discurs capaç d'integrar pràctica institucional i canvi social, un discurs que s'ha començat a reivindicar amb força en els darrers anys. Recentment, s'ha obert un nou espai de recerca d'un pensament instituent. Anticipat per alguns corrents teòrics fins ara poc considerats, aquest pensament ja no posa l'accent en la inamobilitat d'allò instituït, sinó en la praxi que institueix.

El model del Santa Mònica s'inscriu en la denominada *nova institucionalitat* com a resposta al que es pot considerar la tercera i més recent onada de crítica institucional. Aquesta tercera onada es caracteritza per un escrutini de les institucions, el seu personal i les seves estructures de governança, a la qual cosa s'afegeix un context d'instabilitat econòmica i de diverses crisis socials i polítiques que, tot i venir de lluny, es van fer més evidents en l'escenari pandèmic del 2020. En el terreny cultural, la tercera onada postula la urgència d'intensificar la reflexió crítica sobre el paper de l'art com a lloc d'implicació.

Algunes de les preguntes que comporta la tercera onada de crítica institucional són qui és dins i qui és fora d'una institució —equivalent, en el cas d'una institució artística o cultural, a preguntar-se qui és considerat artista, qui no i per què. En relació amb aquesta pregunta fonamental, es qüestiona també qui i com institueix, un

problema que en duu implícit un altre sobre el pes de la meritocràcia individual en les institucions.

En el context d'aquesta nova formulació de la crítica institucional, les noves institucionalitats pretenen repensar les funcions institucionals a través d'una revisió crítica de les seves pròpies estructures i pràctiques i, en especial, d'una revalorització de les pràctiques col·lectives i de la noció d'interdependència. Aquesta noció ha de ser central en els nous models institucionals per arribar a dinamitar la noció d'individualisme sota la qual encara actuen moltes relacions entre les institucions i els seus membres.

El motiu de respondre a la crítica institucional amb una pregunta oberta sobre nous models rau en la creença que qualsevol vincle social sòlid es dona sota formes institucionals i que, per tant, l'interrogant sobre si s'ha d'apostar o no per la institució és estèril i cal substituir-lo per un altre que qüestioni les modalitats mitjançant les quals volem que se'ns institueixi o, millor encara, mitjançant les quals ens volem instituir. Aquesta pregunta adquirirà una importància decisiva en la societat del futur, sempre que es pugui reprendre la connexió entre institucions i moviments que semblava interrompuda en un cert moment històric. Si només institucionalitzant-se els moviments agafen força i duració, només mobilitzant-se les institucions poden retrobar el seu poder creatiu.

Enric Puig Punyet és doctor en Filosofia i investigador especialitzat en l'anàlisi de les noves funcions de les institucions en el tomb digital. Actualment és director del centre d'arts Santa Mònica i anteriorment ho va ser de la fàbrica de creació La Escocesa. Ha treballat com a comissari d'exposicions, festivals i cicles entorn de temes vinculats a les arts visuals, el cinema, la filosofia i els canvis que la digitalització ha impulsat en la societat, la cultura i la institució.

Impulsor en el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) de l'*Enter Forum. International Forum on Internet and Privacy*, congrés sobre internet, creativitat i societat, col·labora habitualment en diferents mitjans de comunicació, com *El Periódico de Catalunya*, *La Maleta de Portbou* o *Le Monde Diplomatique*. És autor, entre d'altres, dels llibres *La cultura del ranking*, *La gran adicció*, *El dorado. Una historia crítica de internet* i *Los cuerpos rotos. La digitalización de la vida tras la covid-19*. També és autor, juntament amb Yves Charles Zarka, de *La Tierra no nos pertenece*.

INSTANTÀNIA

Vocabularis per a la
col·lectivització artística

Cinquanta-un termes mostren els diversos assajos institucionals que el centre d'arts Santa Mònica ha anat desenvolupant els darrers anys, enfocats a repensar la seva estructura, naturalesa i funció des de la pràctica diària. Aquests termes, organitzats en sis seccions, confeccionen un glossari necessàriament incomplet, no tancat ni definitiu: una instantània d'una nova institució que es basa en la porositat respecte a l'acció col·lectiva, així com en una autointerrogació i una transformació constants.

D'UNA NOVA INSTITUCIÓ

CIO